

CİN SURESİ PERSPEKTİFİNDE CİNLERİN VARLIĞI

THE EXISTENCE OF THE JINN FROM PERSPECTIVE OF SURAH AL-JINN

Emanullah POLAT¹

Öz

Kur'ân-ı Kerim; 23 yıllık nüzul sürecinde, özelde ilk muhatapları olan Arapların, genelde de tüm insanların hatta bunlarla beraber tüm cinlerin eksik, yanlış ve hurafelerle bozulmuş olan inançlarını tenkit etmekten ve doğru olanı da Peygamber Efendimiz (s.a.s.)'in aracılığıyla anlatmak geri durmamıştır. Mekke müşriklerinin, Hz. İbrahim (a.s.) ile başlayan Hanif dininin tevhîd akidesini bozan hurafe karışık inançlarından birisi de, Allah'ın çocukları diyerek putlaştırdıkları ve yarı Tanrı yerine koydukları "cin" inançlarıydı. Kur'ân, bu hurafe ürünü yanlış inançlarını düzeltmiş ve cinlerin sahip oldukları vasıfları doğru bir şekilde beyan etmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kur'ân, Melek, İnsan ve Cin

Abstract

Over a period of 23-year revelation, the holy Qur'an has not refrained to criticize, in particular, Arabs as the first addressees, in general all people and even all jinns' wrong, incomplete beliefs corrupted by superstitions and not to reveal the truth through the Prophet Muhammad (peace be upon him). One of the superstitious beliefs of idolaters in Mecca, which has disrupted Tawheed creed of Hanif religion starting with the Prophet Abraham, was also the belief of jinns that they idolized as Allah's children and regarded as a half-God. The Qur'an has corrected these erroneous and superstitious beliefs and explained the qualities of jinns in an accurate way. Jinns, who have the free will and ability to realize like humans but do not look like them or are invisible to them, will also be judged according to their deeds as the addressees of the Qur'an.

Key Words: Qur'an, Angel, Human and Jinn

¹Yrd.Doç.Dr., Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, emanullah1968@hotmail.com

Giriş

İnsanlar tarih boyunca “Tanrı” inancının yanında melek, cin ve şeytan gibi ruhanî varlıklara da inanmışlardır. Bu varlıklar bazen cahiliye dönemi Araplar’da olduğu gibi mâbud yerine konulmuş, bazen de Hıristiyanlık ve Yahudilikteki gibi, “birbirine karıştırılmıştır.”² Bunun yanında bazı pozitivist filozoflar cinlerin varlığını reddetmiş ve bu inançları “hurafe” olarak değerlendirerek “eski Araplar hakkındaki bilgilerimizde (cin hakkında son zamanların düşünceleriyle eski fikirler arasında esaslı fark olmadığı) sonucu değiştirecek bir şey yoktur” ifadelerini kullanmışlardır.³ Ancak bu reddediş tıpkı Freud gibi; herhangi bir inceleme yapmadan İslâmiyet ile diğer muharref ve bâtil dinleri mukayese ederek;⁴ tek bir dini inceleyip diğerlerine ise ışık tutmadan geçtik. Diğer dinler hakkında maalesef ihtisas sahibi olmadığım için bilgi veremeyeceğim için özür dilerim. Az olan bilgimle belki de İslâm’ın Yahudi dininin hülâsa edilmiş bir şekli olduğu ve değişik bir tarzdaki tekrarı olduğunu zannediyorum⁵ şeklinde tutarsız görünmektedir.

Evet, maddî âlemin bir parçasını oluşturan ve “görünen”⁶ manasındaki insanın kendisinin yanında manevî âlemin bir parçasını oluşturan ve “görünmeyen”⁷ manasındaki cinler de vardır. Ancak pozitif bilim cinlerin varlığını reddeder. Çünkü pozitif bilim sadece cinlerin varlığını değil, deneyle ispatlanmamış her şeye şüpheyile bakar ve reddeder. Bu sebeple de batılı psikanalistler ile bizdeki takipçileri, ne insanın manevî yönlerine, ne de madde dışındaki manevî varlıklara inanırlar.

Yukarıda da değindiğimiz gibi; pozitif bilim Kur’ân-ı Kerim’i hem eksik hem de yanlış bir şekilde değerlendirmektedir. Zira “mezkûr ilimler hep İslâmiyet’i hesaba katmadan değerlendirmelerde bulunmuşlar, maalesef İslâm ile muharref veya batıl dinleri aynı potada görmüşlerdir. Hâlbuki pozitif ilimlerin yanlış gördükleri; cincilik, üfürükçülük, büyücülük ve çaputçuluk gibi bâtil akideleri, İslâm da yanlış görmüş ve tarih boyunca hep bunlarla mücadele etmiştir.”⁸ Bunun yanında pozitif bilimin inkâr furçasından sonra ancak farkına varılabilen kuantum fiziği, ruhun ve insanın manevî yönlerinin varlığını kabul etmektedir.⁹

Göremedikleri için cinlerin varlığını kabul etmeyenler, acaba pozitif bilimin var olduklarını ispat ettiği her varlığı görebiliyorlar mı? Bilinmektedir ki, “bilinen madde dünyasının ötesinde bilinmeyen, duyuların algılayamadığı muazzam bir madde ötesi âlem vardır.”¹⁰ Oysa pozitif bilim sadece duylara dayalı olarak araştırma yapabilmektedir. Peki, beş duyunun ötesinde kalbin duyduğu ve hissettiği şeyleri nasıl anlatacağız?

Evet, fizik ötesini fizik kanunlarıyla anlatamayız. Ancak bir tercüman olarak bu âlemin varlığına iman etmeyi formüle edip neye nasıl inanılması gerektiğini açıklayabiliriz. Bunun gibi hafızanın varlığını da fizik kanunlarıyla ispatlayamayız. Hâlbuki her insan bir hafızaya sahiptir. Hatta denebilir ki insandaki bu hafızanın varlığı, âlemde Levh-i Mahfûz’un varlığına

² A. Saim Kılavuz, *İslam İnancında Cin*, yy, ty, s. 35.

³ Edward Alexander Westermarck, *İslam Medeniyetinde Puta Tapma Devrinden Arta Kalan ve Kalıntı Halinde Yaşayagelen İtikatlar*, (Cin Bölümü), Yeni Matbaa, Ankara, 1962, s. 15.

⁴ Emanullah Polat, *Tin Suresi’nin Tefsiri ve Süre Işığında Kutsal Zaman ve Mekân Mefhumu*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2001, s. 54.

⁵ Bedri Katipoğlu, *Din Psikolojisi Açısından Freud Psikanalizi ve Din*, (Musa ve Tek Tanrıçılık’tan naklen) yy, 1991, s. 66.

⁶ Zebîdî, Muhammed b. Muhammed, *Tâcü’l-Arûs min Cevâhiri’l-Kamus*, Dârü’l-Hidâye, ty, “i-n-s” maddesi.

⁷ Zebîdî, *Tâcü’l-Arûs*, “i-n-s” maddesi.

⁸ Polat, *Kur’ân-ı Kerim’e Göre Ruhî Hastalıklar*, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri ABD Tefsir Bilim Dalı, (Basılmamış Doktora Tezi), Sakarya, 2010, s. 5.

⁹ Bkz. Tahir Özakkaş, *Ahyan Songar’ın Kayseri Konferansları*, Kayseri, 1995, s. 32 vd.; Nevzat Tarhan, *İnanç Psikolojisi*, İstanbul, 2009, s. 71 vd.

¹⁰ Süleyman Ateş, *İnsan ve İnsanüstü*, (Ruh, Melek, Cin, İnsan), Yeni Ufuklar Neşriyat, III. Baskı, İstanbul, 1995, s. 10.

da açık bir delildir. Benzer şekilde, gönül dünyasında insanların irade ve arzularına zıd olarak gelişerek insanı rahatsız eden duygu ve düşünceler¹¹ de âlemdeki şeytanların varlığına birer delil olarak düşünülebilir.

Bir şeyin varlığını ispatlamak için o şeyi göstermek gerektiği gibi; olmadığını ispatlamak için de, o şeye zarf olabilecek tüm mekânların hâli olduğunu ispatlamak lazımdır. Mesela, bir odada elma bulunmadığını ispatlamak için tüm odanın tarandığı halde elmaya rastlanmadığının ispatlaması zaruri olduğu gibi; cinlerin olmadığı iddiasını ispatlamak için de bütün mekânları yani kâinatı taramak sonra bir hükme varmak zaruridir. Gözün kabiliyetinin yetersiz olması sebebiyle ruhânî varlıkların görünmemeleri onların olmadığının delili olamaz. Yani “adem-i rü’yet, adem-i vücûda delâlet etmez. Görünmemek, olmamağa delil olamaz.”¹² İnkârcıların bu mantık dışı tutumları كَذَّبُوا بِمَا لَمْ يُحِيطُوا بِرُجُلِهِمْ وَلَمَّا يَأْتِهِمْ تَأْوِيلُهُ كَذَّابٌ كَذَّابٌ “Hayır! Onlar, bilgisini kavrayamadıkları ve henüz yorumuna tam vakıf olmadan, bu Kur’ân’ı, çarçabuk yalanladılar. Kendilerinden öncekiler de böyle yalan saymışlardı”¹³ âyetiyle de tenkit edilmiştir. Kaldı ki, cin ve şeytanların varlığına, Kitap ve Sünnetin yanında, yaşanan tecrübelerde şahitlik etmektedir. Surenin nüzul sebepleri incelenirken bu tecrübelerden bir kaçış açıklanacaktır.

İslâm dini; cahiliye dönemi Arapların, bağınaz kilisenin veya yobaz ve şarlatan bazı kimselerin inançları arasında “cin inancı” vardır diye toptan reddiyeci olmamış, bütün bu yanlış inanç ve akideleri düzeltmiş ve her şeyi yerli yerine oturmuştur.

İşte melekler ve cinler, madde ve fizik ötesi yani ruhanî varlıklar oldukları için onları duyularımızla idrak edemiyor ve bu vasıflarından dolayı fizik ve tabiat kanunlarıyla izah edemiyoruz. Ancak bunlar da insanlar kadar gerçek varlıklar olup¹⁴ sadece Allah Teâlâ’yı tanıma ve ona kulluk vazifesi için yaratılmışlardır.¹⁵ İnsanlar topraktan yaratıldıkları gibi cinler de insanlar yaratılmadan önce; dumansız, saf¹⁶ ve zehirli¹⁷ bir ateşten yaratılmış; göz, kulak ve gönül sahibi mahlûklardır.¹⁸ Mamafih işaretten de olsa her şeyi açıklayan Kur’ân-ı Kerim,¹⁹ onlarca ayette cinlere de yer verdiğinden, “başkası ne der?” vehmine kapılıp bu konudan sarf-ı nazar edemeyiz. Bununla beraber cinlerin mahiyeti hakkında Kur’ân ve hadislerde ifade edilen tüm yönleri inceleyecek değiliz. Zira böyle bir şeyi yapmaya kalkışmak bir makalenin sınırlarını aşar. Bu çalışmamızda yapacağımız şey; Cin suresi perspektifinde cinlerin varlığını isbat sadedinde özetin de özeti şeklindeki bilgileri vermek olacaktır.

1. Cin Kelimesinin Etimolojisi

Arapça’da ج “cim” ve ن “nun” harflerinin oluşturdukları lafızlar; daima bir şeyi örten, gizleyen, örtünen ve gizlenen manalarını ifade ederler.²⁰ Nitekim gizlemek manasında

¹¹ Tirmizî, Muhammed b. İsa b. Sevre b. Musa b. Dahhâk, *Sünenü’l-Tirmizî*, (tah. Ahmed Muhammed Şakir, Muhammed Fuad Abdülbaki ve İbrahim Utve), Matba’atü Mustafa el-Bâbî el-Halebî, Mısır, II. Baskı, 1975, V, 219, (*Ebvâbu Tefsiri’l-Kur’ân*, 2988) ve Bezzâr, Ebubekir Ahmed b. Amr, *Müsnedü’l-Bezzâr*, (tah. Mahfuzurrahman Zeynüllah, Adil b. Sa’d ve Sabri Abdülhalık), Mektebetü’l-Ulûmi ve’l-Hikem, Medinetü’l-Münevvere, I. Baskı, 1988-2009, V, 394 (Hadis No: 2027).

¹² Ö. Süleyman el-Eşkar, *Âlemü’l-Cinni ve’ş-Şeyâtîn*, Mektebetü’l-Felah, Kuveyt, IV. Baskı, 1984, s. 13.

¹³ Yunus, 10/39.

¹⁴ Ateş, *İnsan ve İnsanüstü*, (Ruh, Melek, Cin, İnsan), s. 29.

¹⁵ Zâriyât, 51/53.

¹⁶ Rahman, 55/15 ve Müslim, *Kitâbü’z-Zühdi ve’r-Rekâik*, 2996.

¹⁷ Hicr, 15/27; Rahman, 55/15.

¹⁸ A’râf, 7/179.

¹⁹ En’am, 6/38, 59 ve Nahl, 16/89.

²⁰ Kazvinî, Ebü’l-Hasan Ahmed b. Fâris b. Zekeriyâ er-Râzî, *es-Sâhibî fi Fıkhı’l-Lüğati’l-Arabiyyeti ve Mesâilihâ ve Sünenü’l-Arabi fi Kelâmihâ*, yy, I. Baskı, 1997, s. 36; Süyûtî, Celâlüddin Abdurrahman b. Ebibekir, *el-Müzhir fi Ulûmi’l-Lüğati ve Envâ’ihâ*, (tah. Fuad Ali Mansûr), Dâru’l-Kütübi’l-İlmiyye, Beyrut, I.

olan²¹ الإجتان masdarından türeyen الجنlafzı²² da; “görünen manasında olan insanın²³ karşıtı bir varlık olarak kendisinden korkulup sakınılan ve görünmeyen”²⁴ manasındadır. Dolayısıyla örtülü olup gözle görünmeyen her şey الجن “el-cinn” diye isimlendirilir.²⁵

İşte hakikî manası “gizli ve görünmeyen” demek olan bu kavram, mecazî olarak da değişik nesnelere isim veya sıfat olmuştur. Meselâ; insanın bedenini örtüp saklayan zırh için جُنَّة “cünne”, annesinin karnında henüz doğmamış, dolayısıyla görünmeyen çocuğa جنين “cenin”, yüksek ağaçların gizleyip örttüğü bahçeye جَنَّة “cennet”, bedeni örttüğü için elbiseye ve her şeyi örttüğü için de gecenin karanlığına جَنَان “cenân”, cesedi gizlediği için kabirlere جَنَّ “cenen” ve (akıl görünmediği için de) delirmeğe “cünûn” denir.²⁶

Bu lafzın ifade ettiği mana hem gizleyen hem de gizlenen için geçerlidir. Zira hem cesetleri gizleyen kabirlere hem de kabirlerin içinde gizlenen cesetlere جَنَّ “cenen” denir.²⁷ Bu sebeple “cinn kelimesiyle gözle görülmeyen ruhanî varlıklar kastedilir.”²⁸ Nitekim cahiliye döneminde Araplar, görünmemeleri sebebiyle, melekleri de “cinn” lafzıyla isimlendirirlerdi.²⁹ Dolayısıyla الجن “el-cin” lafzı, insanlardan gizli olup görünmeyen bütün ruhanî varlıklara isim olarak konulmuştur ki, bunun mukabili الإنس “el-ins” ismidir. Diğer bir ifadeyle insanlarla cinler arasındaki tek fark, cinlerdeki görünmezlik vasfıdır. Cinler bu vasıflarının dışındaki tüm vasıflarıyla insanlar gibidirler. Nitekim insanlara denildiği gibi cinlere de ناس “nâs”³⁰ ve رَجَال “ricâl”³¹ denilmiştir.

Ayrıca bu kavramdaki “görünmezlik” manasından dolayı meleklerin yanında şeytanlar da bu isimle anılmışlardır.³² Ancak bu ruhani varlıklar arasında umum–husus itibarıyla bir fark vardır. Yani her bir melek veya şeytan birer cindir; ancak her cin melek veya şeytan değildir. Diğer bir ifadeyle her bir ruhanî varlık, yapısı itibarıyla الجن “el-cin” kavramının içerdiği “görünmezlik” manasıyla muttasıf olsa da, bu kavram daha çok ruhanî varlıkların bir kısmı için kullanılır olmuştur. Zira ruhanî varlıklardan tamamen iyi olanlara melek, tamamen kötü olanlara şeytan ve hem iyi hem de kötü olabilenlere de cin adı verilmiş³³ ve bu lafız “ins mukabili olarak isti’mal olunan, yani görülen ve mahsûs/hissedilen olan insan değil de onun his mâverasındabulunan zihnî tasavvuratı, tahayyülâtı, iradesi gibi ruhaniyetle bir münasebeti olan gizli kuvvetlere”³⁴ isim olmuştur.

Baskı, 1998, I, 274 ve Münâvî, Muhammed Abdür-rauf, *et-Tevkîf alâ Mühimmâti't-Te'ârîf*, Dârü'l-Fikir, (tah. Muhammed Rıdvan ed-Dâye), I. Baskı, yy, 1410, s. 256.

²¹ Cevherî, Ebu Mansûr İsmail b. Hammad, *es-Sihâh Tâcü'l-Lügati ve Sihâhi'l-Arabiyye*, (tah. Ahmed Abdulğafur Attar), Dârü'l-İlim, Beyrut, IV. Baskı, 1987, “c-n-n” maddesi, s. 2093-2095.

²² İbn Fâris, Ebü'l-Hasan Ahmed, *es-Sâhibî fî Fıkhî'l-Lügati'l-Arabiyyeti ve Mesâilihâ ve Sünenü'l-Arabi fî Kelâmihâ*, yy, I. Baskı, 1997, s. 36 ve Süyûtî, *el-Müzhîr*, I, 274.

²³ Polat, *Kur'ân-ı Kerim'e Göre Ruhî Hastalıklar*, s. 15.

²⁴ Cevherî, *es-Sihâh*, “c-n-n” maddesi.

²⁵ İbn Manzûr, Ebü'l-Fadl Cemalüddin Muhammed b. Mükrim b. Ali, *Lisânü'l-Arab*, Dâru Sadr, Beyrut, III. Baskı, 1414 (h), “c-n-n” maddesi, XIII, 92-101.

²⁶ Bkz. Cevherî, *es-Sihâh*, “c-n-n” maddesi.

²⁷ İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab*, “c-n-n” maddesi.

²⁸ Ateş, *İnsan ve İnsanüstü*, (Ruh, Melek, Cin, İnsan), s. 29.

²⁹ İbn Düreyd Ebubekir Muhammed b. Hasan el-Ezdî, *Cemheretü'l-Lüğa*, (tah. Remzi Münir Ba'İbekkî), Dârü'l-İlim, Beyrut, I. Baskı, 1987, “c-n-n” maddesi, I, 93.

³⁰ Âlûsî, Şihâbüddin Mahmud b. Abdillâh, *Ruhu'l-Me'ânî fî Tefsîri'l-Kur'ânî'l-Azîm ve's-Seb'i'l-Mesânî*, (tah. Ali Abdülbari Atiyye), Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut, 2009, XV, 526.

³¹ Cin, 72/6.

³² Bkz. En'âm, 6/112 ve Sâffât, 37/158.

³³ Bkz. Fîrûzâbâdî, Mecdüddin Muhammed b. Yakup, *Besâiru Zevi't-Temyîz fî Letâifü'l-Kitâbi'l-Azîz*, (tah. Muhammed Ali en-Neccâr), Mektebetü'l-İlmiyye, Beyrut, ty, II, 354 ve İsfehânî, er-Râğîb Ebü'l-Kasım Hüseyin b. Muhammed, *el-Müfredât fî Ğarîbi'l-Kur'ân*, (tah. Safvân Adnan ed-Davudî), Dârü'l-Kalem, Beyrut, I. Baskı, 1412 (h), “cin” maddesi.

³⁴ Elmalılı, Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'ân Dili*, Eser Neşriyat, 1979, s. 5383.

Her ne kadar bu lafzın lügavî manasından hareketle, meleklerin de “cin” olarak adlandırıldığı söylenmişse de; *وَوَمَّ يَخْتَسِرُ هُمْ جَمِيعًا ذَمَّ يَقُولُ لِلْمَلَائِكَةِ أَهْلُوا لِيَاكُمُ كَانُوا يَعْبُدُونَ قَالُوا سُبْحَانَكَ أَنْتَ* “Gün gelecek, hepsini mahşerde toplayacak, sonra da melaikeye: “Şunlar size mi tapıyorlardı?” diye soracaktır. Onlar: “Müşriklerin iddialarından Seni tenzih ederiz. Bizim dostumuz, koruyucumuz onlar değil, sadece Sensin! Hayır, onlar bize değil, cinlere tapıyor ve ekserisi onlara inanıyorlardı” diye cevap verirler”³⁵ ayetleriyle meleklerin cin olmadıkları açıkça ifade edilmektedir. Bunun yanında Peygamber Efendimiz (s.a.s.) de, meleklerin nurdan cinlerin de ateşten yaratıldıklarını³⁶ dolayısıyla meleklerin ve cinlerin farklı mahlûklar olduklarını ifade etmişlerdir.

Meleklerle cinlerin birbirlerine karıştırılmalarının sebeplerinden bir tanesi de; meleklerle Hz. Âdem (a.s.)’a secde etmeleri emredilirken³⁷ İblis’in de onlarla beraber zikredilerek istisna edilmesidir. Bazıları bu ayetlerdeki istisnanın muttasıl istisna olduğundan hareketle İblis’in meleklerden olduğunu iddia etmişlerdir. Hâlbuki bu iddiada bulunanlar bile bu istisnanın münkati’ istisna olabileceğini ve bunun dil kuralları bakımından caiz olduğunu zira *كَانَ مِنَ الْجِنِّ* “O cinlerden idi. Rabbinin emrinin dışına çıktı”³⁸ ayeti bunun bir göstergesi olduğunu söylemişlerdir.³⁹ Oysa zikri geçen beş “ayette İblis’in meleklerle bir arada zikredilmesinin sebebi, onun Allah’a ibadet ederek derecesini yükseltmiş ve manen melek seviyesine çıkmış olmasıdır.”⁴⁰

Bu isim bazılarının iddia ettikleri gibi; Latince’deki “genie” veya “genius” kelimesinden türetilerek Arapça’ya geçmemiştir. Zira “cin” olarak bilinen çeşitli ruhanî varlıklara inanma, eski Arap kozmolojisinin bir parçası idi. Tekil hali “cinni” olan bu kelime Binbir Gece Masallarının İngilizce tercümesinde “genie” olarak kullanılmış ve bu haliyle İngilizdiline degirmiştir.”⁴¹

Mikrop ve ışınlar, cin kavramının anlam yelpazesine dâhil olabilirler. Bu bakımdan da mikrop ve ışınlar da birer cin olarak görülebilirler. Ancak bu yelpazenin içindeki varlıklar umum–husus itibarıyla birbirlerinden farklıdır. Bu sebeple bu kavramı, laboratuvarda ispatlanan varlıklara şamil kılıp var oldukları laboratuvarlarda ispatlanamayan veya henüz ispatlanamamış diğer varlıkları da yok saymak uygun değildir. Nitekim Efendimiz (s.a.s.); *الْجِنُّ ثَلَاثَةٌ أَصْنَافٍ صُنْفٌ لَهُمْ أَجْنِحَةٌ يَطِيرُونَ فِي الْهَوَاءِ وَصُنْفٌ حَيَاتٌ وَكِلَابٌ وَصُنْفٌ يَجْدُونَ وَيَطْعُونَ.* “Cinler üç gurupturlar: Bunlardan bir kısmı kanatlı olup havada uçarlar, bir kısmı köpek ve yılanlardır (onların suretinde temessül ederler), diğer bir kısmı ise süslenip donanıp (çeşitli suretlerde temessül ederek) çekip giderler.”⁴²

Diğer bir rivayette de *الْجِنُّ ثَلَاثَةٌ أَصْنَافٍ صُنْفٌ حَيَاتٌ وَعَقَابٌ وَخَشَاشُ الْأَرْضِ وَصُنْفٌ كَالرِّيحِ فِي الْهَوَاءِ وَصُنْفٌ عَلَيْهِمُ الْجَسَابُ وَالْعَقَابُ* “Cinler üç gurupturlar: Bunlardan bir kısmı köpek, yılan ve

³⁵ Sebe’, 34/40-41.

³⁶ Müslim, Ebü’l-Hüseyin b. Haccâc b. Müslim, *el-Câmi’u’s-Sahih*, Dâru’l-Cil, Beyrut, ty, VIII, 226, (*Kitâbü’z-Zühdi ve’r-Rekâik*, 7687)

³⁷ Bakara, 2/34; A’raf, 7/11; İsrâ, 17/61; Kehf, 18/50 ve Tâ Hâ, 60/116.

³⁸ Kehf, 18/50.

³⁹ Zemahşerî, Ebü’l-Kasım Mahmud b. Amr b. Ahmed, *el-Keşşâf an Hakâiki Ğavâmidi’t-Tenzil*, Dâru’l-Kütübi’l-Arabî, Beyrut, II. Baskı, 1407 (h), I, 127.

⁴⁰ Kılavuz, *İslâm İnançında Cin*, s. 12.

⁴¹ William Montgomery Watt, *Modern Dünyada İslam Vahyi*, (çev. Mehmet S. Aydın), Hülbe Basım ve Yayın, Ankara, 1982, s. 62.

⁴² Hâkim, en-Nisâbü’rî Ebu Abdillâh Muhammed b. Abdillâh b. Muhammed, *el-Müstedrek ala’s-Sahihayn*, (tah. Mustafa Abdülkadir Atâ), Dâru’l-Kütübi’l-İlmiyye, Beyrut, I. Baskı, 1990, II, 456, (Hadis No: 3702) ve Beyhakî, Ebubekir Ahmed b. Hüseyin b. Ali b. Musa, *eEsmâ ve’s-Syfât*, (tah. Abdullâh b. Muhammed el-Hâşidî), Mektebetü’s-Süvâdî, Cidde, I. Baskı, 1993, II, 264, (Hadis No: 827) ve Müttakî el-Hindî, Alâüddin Ali b. Hüsamüddin, *Kenzü’l-Ummâl fi Süneni’l-Akvâli ve’l-Ef’âl*, (tah. Bekrî Hayyânî ve Safvet es-Sükâ), Müessesetü’r-Risâle, V. Baskı, 1981, VI, 143 (Hadis No: 15178)

haşeratlardır (onların suretinde temessül ederler), bir kısmı havadaki rüzgâr gibidirler, diğer bir kısmı ise (idrâk, irade ve şuur sahibi oldukları için) ceza ve mükâfat görürler”⁴³ buyurarak “cin” kavramının anlam yelpazesine dâhil olabilecek varlıkların çeşitlerini belirtmiştir.

2. İslam Öncesi Araplarda Cin İnancı

Cahiliye dönemi Araplarının diğer inançları olduğu gibi cinler hakkındaki inançları da hurafelerle dopdoluydu. Onların hayatlarında;

“Ruhlar âleminin, iyi ve kötü güçlerin önemli bir yeri vardı. Bazı taş ve ağaçlarda, kuyu, mağara ve benzeri yerlerde insan hayatına tesir eden varlıkların mevcudiyetine inanılıyordu. Ruhlar âleminin iyi ve faydalı olanlarını meleklerle cinlerin bir kısmı, kötü ve zararlı olanlarını da şeytanlar ve cinlerin diğer kısmı teşkil ediyordu. Cahiliye Arapları cinleri yeryüzünde oturan ilahlar olarak kabul ediyor, meydana gelen pek çok olayı onların yaptığına inanıyorlardı.”⁴⁴

Kur’ân-ı Kerim’in bildirdiğine göre; Araplar kulaktan dolmacı, hurafeci ve cahillerdi. Çünkü onlar yazı bilmezlerdi. Onların bütün bildikleri kendilerine anlatılan birtakım kuruntu ve uydurma şeylerdi. Onlar sadece zanlarıyla hareket ediyor⁴⁵ ve kafadan atıyorlardı.⁴⁶ Böylece Araplar cinlerle Allah arasında soy birliğinin olduğunu ileri sürüyor,⁴⁷ bu sebeple de onları Allah’a ortak koşuyor ve mâbud olarak değerlendiriyorlardı.⁴⁸ Ayrıca hiç bir bilgiye dayanmaksızın O’na oğullar ve kızlar yakıştırıp uyduruyorlardı.⁴⁹ Yine Araplar cinleri dost edinerek onlardan yararlanıyor ve onların saptırmalarına kapılıyorlardı.⁵⁰

Araplar, teoride cinlerle evlenilebileceğine inandıkları gibi, pratikte de bunun gerçekleştiğini söylüyorlardı. Onların inanışlarına göre;

“insan ve cinlerin birleşmeleri sonucu doğan varlıklara الحسّ “el-Hiss”, babası insan anası gulyabanî olan varlıklara da العُملُوقُ “el-Gümlûk” denirdi. Yine insan ve meleklerin çocukları olduklarına inanılan varlıklara da العِلْبَانُ “el-‘İlbân” adı verilirdi. Bu doğrultuda Cürhumîlerin insan ve meleklerin soyundan geldiğine inanırlardı. Bu sebeple onlar, güzel gözlü Saba kraliçesi Belkıs’ın insanlarla melekler arası ilişkiden doğduğunu iddia ediyorlardı. Onlara göre maymunlar da insandan türeyen diğer varlıklarla yine insanların birleşmelerinden meydana gelmişti. Zira onlara göre erkek ve dişi cinler, erkek ve kadınlara âşık olup musallat olmakta ve karşılıklı tutulmalar oluşmaktadır.”⁵¹

Ayrıca “Araplar, genel olarak ruhanîlere الجن “el-cin”, insanlarla beraber evlerde bulunanlara عامر “Âmir”, çocuklara musallat olanlara ارواح “ervah”, çok kuvvetli olanlarına عفریت “ifrit”,⁵² çirkin ve kötü şeyler yapanا شیطان “şeytan”, şeytanlıkta aşırı gidenlere مارد “mârid” ve temiz, güzel ve hayırlı işler yapanlara da ملك “melek” diyor”⁵³ ve İslamiyet’ten önce de insanlarla cinlerin etkileşimlerini savunuyorlardı. Onlara göre bu etkileşim sonucunda cünun oluşur ve “en hafif cünun şekline مَوْسُوسٌ “vesveseli”, bu vesvesenin şiddetine göre

⁴³ İbn Ebi’-d-Dünya, Ebubekir Abdullah b. Muhammed, *Hevâti’l-Cinân*, (tah. Muhammed ez-Zağlî), el-Mektebetü’l-İslâmî, I. Bası, 1995, s. 126, (Hadis No: 156) ve Müttakî el-Hindî, *Kenzü’l-Ummâl*, VI, 143 (Hadis No: 15179)

⁴⁴ M. Süreyya Şahin, *DİA*, “cinn” maddesi, TDV Yayınları, Ankara, 1993, s. 7.

⁴⁵ Bakara, 2/78.

⁴⁶ En’am, 6/116.

⁴⁷ Saffât, 37/158.

⁴⁸ Sebe’, 34/41.

⁴⁹ En’am, 6/100.

⁵⁰ En’am, 6/128.

⁵¹ Se’âlibî, Ebu Mansûr Abdülmelik b. Muhammed, *Fikhü’l-Lüğa ve Sırru’l-Arabiyye*, (tah. Abdürrezzak el-Mehdî), Dârü İhyâi’t-Türâsi’l-Arabî, I. Baskı, 2002, s. 67.

⁵² Süyûtî, *es-Sahihu’l-Müntekâ min Lûkati’l-Mercân fi Ahkâmi’l-Cân*, Mektebetü’r-Rüşd, Riyad, I. Baskı, 2004, s. 8.

⁵³ Se’âlibî, *Fikhü’l-Lüğa*, s. 107.

sırasıyla مَمْرُورٌ “memrûr (uğranılmış, cinlenmiş)”, مَمْسُوسٌ “memsûs, (çarpılmış)”, مَعْتُوهٌ “ma’tûh (bunak)” ve مَجْنُونٌ “mecnun (deli)” derlerdi.⁵⁴

Araplar, cinleri kullanarak kâhinlik yapanlara da değer veriyor ve onları dinliyorlardı. Onların inançları arasında içinde kâhin bulunan bir eve cinlerin giremediği inancı da vardı.⁵⁵

3. Semavî Dinlerde Cin İnancı

Semavî dinlerde de melek, cin ve şeytanların varlığına inanıldığını görmekteyiz. Yahudilerin kutsal kitabı olan Ahd-i Atik’te melekler, Allah’ın oğulları olarak⁵⁶ Âdem’in güzel kızlarıyla evlendikleri, o kızların çocuk doğurdukları dönemde, insanların yanlarında çekirge gibi ufak kaldığı⁵⁷ “Nefilim” denilen dev adamların dünya üzerinde buldukları bildirilmektedir.⁵⁸

İbranice’de cin kelimesi, Akadca’daki “sedu” kelimesine dayanan ve “kötü ruh, zarar verici melek” manasında olan “şed” kelimesiyle ifade edilir. Tevrat’ta geçen “lilit”, “dever”, “seirim”, “şedim”, elilîm”, “şiyyâm” ve “yâsûd” kelimeleri de “cin” denilen varlığa işaret etmektedir.⁵⁹ Şeytan ise Tevrat’ta, yılan şeklinde temessül edip Hz. Âdem (a.s.) ile Hz. Havva’yı kandırarak cennetten kovulmalarına sebep olan⁶⁰ ve iyi insanlara hasım olan biri olarak gösterilmektedir.⁶¹ Ayrıca İsrail halkının doyduktan sonra yağ bağlayıp ağırlaşarak Allah’a karşı nankörlük edip kurtuluşlarına vesile olan kayayı hor gördükleri, yabancı ilahlara taparak Allah’ı kıskandırıp öfkelenirdikleri ve gerçekte ilah olmayan cinlere kurban kestikleri de anlatılmaktadır.⁶²

Ahd-i Cedit’te ise şeytan, büyük ejder ve bütün dünyayı saptıran eski yılan olarak tavsif edilmiştir.⁶³ Putperestlerin cinleri tanrı edinerek onlar adına kurban kestikleri,⁶⁴ cinlerin insanların içine girdikleri,⁶⁵ onlara tutulanların çeşitli hastalıklara müptela oldukları ve ancak Allah’ın parmağıyla (ismiyle)⁶⁶ insanların bedenlerinden çıkarılabildikleri ifade edilmiştir.⁶⁷ Nitekim Ahd-i Cedit’te, murdar ruh olarak nitelenen cinleri⁶⁸ Hz. İsa (a.s.)’ın insanların bedeninden çıkardığını⁶⁹ ve murdar ruhlar üzerinde hâkimiyet yetkisini, kendisinden sonra on ikilere⁷⁰ (havari) ve yetmişlere⁷¹ verdiğini belirtmiştir.

⁵⁴ Se’âlibî, *Fıkhü’l-Lüğa*, s. 108.

⁵⁵ Halil Ebû Abdîrrahman b. Ahmed, *Kitâbü’l-Ayn*, (tah. Mehdi el-Mahzûmî ve İbrahim es-Sâmirâî), Mektebetü’l-Hilâl, ty, s. 274.

⁵⁶ İlyas Çelebi, “Kur’an’ı Kerim’de İnsan-Cin Münasebeti”, *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1995-1997, sayı 13-14-15, s. 167.

⁵⁷ *Kitâb-ı Mukaddes*, (Eski ve Yeni Ahit) İstanbul Matbaacılık A. Ş. İstanbul, 1969, Sayılar, 13/32-33.

⁵⁸ *Kitâb-ı Mukaddes*, Tekvin, 6/4.

⁵⁹ Ali Erbaş, *Melekler Âlemi*, (İlahî Dinlerde Melek İnancı), BSR Yayın Gurubu (Nun), I. Baskı, İstanbul, 2012, s. 29-30.

⁶⁰ *Kitâb-ı Mukaddes*, Tekvin, 3/1-24.

⁶¹ *Kitâb-ı Mukaddes*, Zekerya, 3/1.

⁶² *Kitâb-ı Mukaddes*, Tesniye, 32/15-17.

⁶³ *Kitâb-ı Mukaddes*, Vahiy, 12/9.

⁶⁴ *Kitâb-ı Mukaddes*, Korintoslulara I. Mektup, 10/19-21 ve Vahiy, 9/20.

⁶⁵ *Kitâb-ı Mukaddes*, Matta, 12/22-28.

⁶⁶ *Kitâb-ı Mukaddes*, Matta, 7/22.

⁶⁷ *Kitâb-ı Mukaddes*, Luka, 11/20.

⁶⁸ *Kitâb-ı Mukaddes*, Luka, 11/24.

⁶⁹ *Kitâb-ı Mukaddes*, Luka, 11/14-26.

⁷⁰ *Kitâb-ı Mukaddes*, Markos, 6/7-13.

⁷¹ *Kitâb-ı Mukaddes*, Luka, 10/17.

4. İslâm'da Cin İnancı ve Cinlerin Bazı Özellikleri

Araştırmamıza konu olan ج - ن - ن “c-n-n” maddesi Kur’ân-ı Kerim’de; örttü manasında جَنَّ “cenne”,⁷² hem cinlerin atası⁷³ hem de yılan⁷⁴ manalarında جَانَّ “cânn”, ruhânî (görünmez) varlıklar manasında الْجِنَّ “el-cinn”, hem delirme⁷⁵ hem de ruhânî varlıklar⁷⁶ manalarında جِنَّةً “cinnet”, ağaçlı bahçe manasında جَنَّةً “cennet”, kalkan manasında جُنَّةً “cünne”, delirmiş manasıyla مَجْنُونٌ “mecnun” ve anne karnındaki cenîn manasında أُجِنَّةً “ecinne” siygalarıyla toplam 201 defa geçmiştir.⁷⁷

Cinler; “insan yaratılmazdan evvel Güneşte veya Arzın bidayetinde olduğu gibi çalkalanıp duran muzdarib ve müteheyyic bir halde bulunan halis bir ateş veya elektrik halinde olduğu gibi her şeyekarışabilen nafiz bir ateş veyahut eşyayı birbirine karıştırmak ihtilâttetirmek hassasını haiz bir ateşten biz insanların gözlerine bermu’tad görünmeyen gizli bir takım hayat kuvvetleri, hayatî unsurlar”⁷⁸ olarak yaratılmışlardır. Bunlar tıpkı insanlar gibi, şuur ve irade sahibi olduklarından sorumlu varlıklardır. Nitekim Yaratıcı’yı tanıyıp kulluk yapınlar diye yaratılmışlar⁷⁹ ve kendilerine peygamberler gönderilmiştir.⁸⁰

Kur’ân-ı Kerim cinlerin dünyada yaşayan,⁸¹ insanlar gibi ağırlık sahibi olup⁸² çok güçlü ve hızlı hareket kabiliyetleriyle birlikte⁸³ göz, kulak ve kalp (gönül) sahibi⁸⁴ olduklarını, bu güç ve kabiliyetlerinden dolayı cinlerden bir ordunun Hz. Süleyman’ın emrine verildiğini,⁸⁵ ancak yine de gaybı bilmediklerini,⁸⁶ İblis’in cinlerden olduğunu,⁸⁷ insanların yanında cinlerden de yardımcıların bulunduğunu,⁸⁸ bunların da meleklerin konuşmalarını dinlemeye çalıştıklarını ancak buna izin verilmediğini⁸⁹ bildirmektedir.

Yine Kur’ân-ı Kerim, cinlere de peygamberler gönderildiğini, bu sebeple de onların muhatap ve sorumlu olduklarını,⁹⁰ bunun sonucu olarak da şeytan cinlerin yanında mü’min cinlerin de bulunduğunu ifade etmektedir.⁹¹ Nitekim Hz. Ali (r.a.) رَبَّنَا ارْنَا الْاَدْتَيْنِ اَصْلَانَا مِنْ الْجِنَّ وَالْاِنْسِ “Ey ulu Rabbimiz!” Gerek cinlerden, gerek insanlardan bizi saptıran o şeytanları bize bir gösteriver”⁹² ayetinde zikredilen cinin İblis, Âdemoğlunun da kardeşini öldüren oğlu olduğunu⁹³ İbn Abbas (r.a.) da; Allah Teâlâ’nın اِنِّي جَاعِلٌ فِيْهَا لَرِضْوَانًا لِّبَنِي اٰدَمَ “Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım”⁹⁴ haberine karşılık meleklerin اَتَجْعَلُ فِيْهَا مَثِيْقَةً لِّبَنِي اٰدَمَ “A! Oradaki nizamı

⁷² En’am, 6/76.

⁷³ Hicr, 15/27 ve Rahman, 55/15, 39, 56, 74.

⁷⁴ Neml, 27/10.

⁷⁵ A’raf, 7/184.

⁷⁶ Secde, 32/13, Saffât, 37/158 ve Nâs, 105/6.

⁷⁷ Muhammed Fuad Abdulkaki, *el-Mu’cemü’l-Müfehres li Elfâzi’l-Kur’âni’l-Kerim*, Dârü’l-Hadîs, Kahire, I. Baskı, 1996, “c-n-n” maddesi, s. 220-224.

⁷⁸ Bkz. Elmalılı, *Hak Dini Kur’ân Dili*, s. 4670.

⁷⁹ Zâriyât, 51/56

⁸⁰ En’am, 6/130.

⁸¹ Rahmân, 33.

⁸² Rahmân, 31.

⁸³ Neml, 27/39

⁸⁴ A’raf, 7/179.

⁸⁵ Neml, 27/17

⁸⁶ Sebe’, 34/14

⁸⁷ Kehf, 18/50

⁸⁸ En’am, 6/112

⁸⁹ Hicr, 15/18

⁹⁰ En’am, 6/130.

⁹¹ Cin, 72/2.

⁹² Fussilet, 41/29.

⁹³ Hâkim, *el-Müstedrek*, II, 312, (Hadis No: 3215)

⁹⁴ Bakara, 2/30.

bozacak ve yeryüzünü kana bulayacak bir mahlûk mu yaratacaksın?”⁹⁵ demeleri, daha önce *الْجَانَّ* “el-cân”ın soyundan gelen cinlerin böyle davranmış olmaları sebebiyledir”⁹⁶ demiştir.

Katade de, Rahman suresinde tekrar edilen *ثُمَّ نَكْتُبُكَ* “O halde Rabbinizin nimetlerinden hangi birini inkâr edebilirsiniz”⁹⁷ ayetini tefsir ederken buradaki tesniye zamirinin insanlarla beraber cinleri de muhatap aldığını belirtmiştir.⁹⁸

Evet, cinler insanlardan önce dünyada yaşayan varlıklardı. Müfessirler *خليفة* “bir halife”⁹⁹ lafzı, yeryüzünde insanlardan önce onun gibi idrak sahibi bir mahlûkun bulunduğu işaretler demişlerdir. Nitekim bu kelime “birinden sonra gelmek ve onun bulunduğu yerde ondan sonra bulunmak” manalarına gelir. Bu halifelik İbn Mes’ud’a göre “Allah Teâlâ’nın adına mahlûku arasında hüküm vermek” manasında iken; Hasan Basrî’ye göre “insanların birbirleri ardına gelip dünyada yaşamaya devam etmeleri”, İbn Abbas’a göre de “cinlerden sonra dünyaya gelmiş olmaları” manasındadır.¹⁰⁰

Peygamber Efendimiz (s.a.s.)’in ifadelerine göre; cinler yer, içer,¹⁰¹ ibadet eder¹⁰² ve yeryüzünde barınırlar.¹⁰³ Cinlerin içinde şeytan vasfını alan kötü cinler,¹⁰⁴ insanın kalbinde bulunan lemmeşinden insanı etkiler¹⁰⁵ ve vesvese verirler. Yine Peygamber Efendimiz (s.a.s.) her insan ile birlikte vesvese veren bir cinin bulunduğu,¹⁰⁶ hatta çok güçlü bir cinin namazını bozmak için kendisine musallat olduğunu ancak kendisinin bunu yakalamak suretiyle kurtulduğunu¹⁰⁷ ifade etmiştir. İşte şeytan vasfını alan bu cinler “çok şüpheli ve aşırı bir kavrayış ve sezgi gücüne sahiptirler. Vücutta, kanın ulaştığı her yere ulaşır ve insanların kalbine kötü şeyler atarlar.”¹⁰⁸

Ehl-i Sünnet Kelâm âlimlerine görecinlerin varlığı sadece vahiy yoluyla bilinip ispat edilebilir, akıl da bunu imkânsız görmez. Mevcudiyetleri tartışma götürmeyecek şekilde Kur’ân’la sabit olduğundan cinleri inkâr edenlerin küfrüne hükmedilir. Mu’tezile âlimleri ise, cinlerin basit cisimlerden ibaret olduğunu kabul etmişlerdir. İbn Haldun da, duyularla algılanmadıklarından ve neye delâlet ettikleri bilinemediğinden Kur’ân’da geçen melek, ruh, cin gibi kavramların müteşâbihattan kabul edilmesi gerektiğini söyler.¹⁰⁹

“İslâm filozoflarından Fârâbî, insanların aksine cinleri konuşmayan ve ölmeyen canlılar olarak kabul eder. İbn Sînâ da cin kelimesine “çeşitli şekillere girebilen, şeffaf yapılı ve konuşan latif canlı” anlamını verir. Ancak filozofa göre bu tarif, cinin varlık olarak mahiyetini

⁹⁵ Bakara, 2/30.

⁹⁶ Hâkim, *el-Müstedrek*, II, 261, (Hadis No: 3035)

⁹⁷ Rahman, 55/18.

⁹⁸ Buhârî, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail, *el-Câmi’u’s-Sahîh*, (tah. Muhammed Zühayr b. Nasır), Dâru Tavku’n-Necât, I. Baskı, 1422 (h), (*Tefsir*, 354)

⁹⁹ Bakara, 2/30.

¹⁰⁰ Bkz. Mâverdi, Ebü’l-Hasan Ali b. Muhammed, *en-Nüket ve’l-Uyûn*, (tah. es-Seyyid b. Abdilmaksud b. Abdirrahim), Dâru’l-Kütübi’l-İlmiyye, Beyrut, ty, I, 95.

¹⁰¹ Tirmizî, *Tahâre*, 18.

¹⁰² Buhârî, *Kitâbü’l-Cum’a*, 1071.

¹⁰³ Ebu Dâvud, *Tahâre*, 29.

¹⁰⁴ Nâs, 114/5.

¹⁰⁵ Tirmizî, *Tefsir*, 3256.

¹⁰⁶ Müslim, *Sıfatü’l-Kıyâmeti ve’l-Cenneti ve’n-Nâr*, 2814 ve Taberânî, Ebü’l-Kasım Süleyman b. Ahmed b. Eyyub, *el-Mu’cemü’l-Kebîr*, (tah. Hamdî b. Abdilmecid es-Selefi), Mektebetü’l-Ulûmi ve’l-Hikem, II. Baskı, Musul, 1983, X, 218 (Hadis No: 10522)

¹⁰⁷ Buhârî, *Kitâbü’s-Salât*, 461.

¹⁰⁸ Müslim, *Selâm*, 5808.

¹⁰⁹ Bkz. Ahmet Saim Kılavuz, *DİA*, “cin” maddesi, TDV Yayınları, Ankara, 1993, VIII, s. 8-10.

açıklığa kavuşturmayıp sadece cin isminin kavram olarak ne anlama geldiğini göstermektedir.”¹¹⁰

Cinleri Farislerin efsanesi¹¹¹ veya mahiyetlerinin, bazı hadislerde hastalıkların sebebi olarak gösterilmeleri sebebiyle, mikroplardan ibaret olduğunu söylemek¹¹² doğru değildir. Çünkü “İslâm âlimlerinin hemen hepsine göre mükellef yaratıklar olan cinlerin mükellefiyetin üstesinden gelebilmeleri için şuur, idrak ve irade gücüne sahip olmaları gerekir ki bu hususu çağımızda ileri sürülen görüşlerle bağdaştırmak mümkün görünmemektedir.”¹¹³ Bu sebeple cinlerin ruh sahibi olduklarını da söylemek durumundayız. Zira şuurun sebebi ruhtur. Yani ruh sahibi olmayan varlıkların şuurundan bahsetmek mümkün değildir. Yani şuur ruhun bir tezahürüdür.¹¹⁴

Diğer taraftan cinlerin gözden uzak bazı insanları temsil ettikleri,¹¹⁵ ontolojik olarak var olmayıp sadece kavram olarak var oldukları,¹¹⁶ ya da insanlarda bulunan bazı sıfatlar¹¹⁷ veya ekvator çizgisi gibi hayali oldukları¹¹⁸ iddialarında bulunmak da tutarlı değildir. Çünkü cinler “hayalî değil gerçek varlıklardır.”¹¹⁹

Hele hele “وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ أَبْوَسَتْكَرَّ وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ” Hani bir zaman Biz meleklere: “Âdem’e secde edin!” deyince, onlar da derhal secdeye kapanmışlardı. Ne var ki İblis eğilmemişti. O imtina ederek kibirlendi ve kâfirlerden oldu”¹²⁰ ayetiyle “وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ كَانَ مِنَ الْجِنِّ فَفَسَقَ عَنْ أَمْرِ رَبِّهِ” Hani bir zaman Biz meleklere: “Âdem’e secde edin!” deyince, onlar da derhal secdeye kapanmışlardı. Ne var ki İblis eğilmemişti. O cinlerden idi. Rabbinin emrinin dışına çıktı”¹²¹ ayetini yan yana getirerek, cinlerden (görünemez) olmayı kâfir olmak gibi sonradan oluşmuş bir hal gibi göstermek¹²² ciddi bir mantık zaafının yanında Arapça bilgisinden de yoksunluğun göstergesidir. Zira metinlerini de verdiğimiz ayetleri karşılaştırdığımız zaman, şeytanın fasık olduktan sonra cin olmadığını bilakis cin taifesinden biri iken fasık olduğunu anlarız. Çünkü فسق ifadesindeki ف harfi ta’kibiye dir. Yani cinlerdendi sonra fasık oldu. Eğer iddia doğru olsaydı ayetteki ifadenin ف كان من الجن şeklinde olması lazım gelirdi. Kâfirlik ise imtina ve kibirlenmekten sonra geldiği, atıf harflerinden olan و harfiyle bildirilmiştir.

Ayrıca “cinler, Hz. Peygamberin vefatından sonra gelecek olan insanlara işaret etmiyorsa, bu durumda o zamanın, çölde veya şehir dışında yaşayan insanların göstermesi de muhtemeldir”¹²³ gibi bir iddia da tutarsızdır. Zira ilim, ihtimallere bina edilemeyeceği gibi fasit kıyaslarla da istidlâl edilemez.

Malumdur ki, her erkeğe değil sadece idare kabiliyetine sahip olan erkeklere رجال denildiği gibi¹²⁴ cinlerden de bu vasfı taşıyanlara رجال deniliyordu.¹²⁵ Bu lafızda bulunan

¹¹⁰ Kılavuz, *DİA*, “cin” maddesi, VIII, s. 8.

¹¹¹ Reşid Rızâ, Muhammed Reşid b. Ali Rıza, *Tefsîrü'l-Menâr*, Mısır, 1990, I, 215.

¹¹² Reşid Rızâ, *Tefsîrü'l-Menâr*, III, 81.

¹¹³ Kılavuz, *DİA*, “cin” maddesi, VIII, s. 9.

¹¹⁴ Bkz. Polat, *Kur’ân-ı Kerim’e Göre Rûhî Hastalıklar*, s. 148.

¹¹⁵ Şaban Ali Düzgün, “Dinsel ve Mitolojik Yönleriyle Cin ve Şeytan Algımız”, *Kelam Araştırmaları Dergisi*, 2012, cilt X, sayı 2, s. 18.

¹¹⁶ Kılavuz, *İslam İnançında Cin*, s. 30 (İbn Sina, Risaletü'l-Hudûd, s. 90’dan naklen)

¹¹⁷ Düzgün, *Dinsel ve Mitolojik Yönleriyle Cin ve Şeytan Algımız*, s. 15.

¹¹⁸ Düzgün, *Dinsel ve Mitolojik Yönleriyle Cin ve Şeytan Algımız*, s. 3. (3 No’lu dipnot)

¹¹⁹ Ateş, *İnsan ve İnsaniüstü*, (Ruh, Melek, Cin, İnsan), s. 29.

¹²⁰ Bakara, 2/34.

¹²¹ Kehf, 18/50.

¹²² Düzgün, *Dinsel ve Mitolojik Yönleriyle Cin ve Şeytan Algımız*, s. 14.

¹²³ Düzgün, *Dinsel ve Mitolojik Yönleriyle Cin ve Şeytan Algımız*, s. 15.

¹²⁴ Polat, “Kavvâmûn” İfadesi Çerçevesinde Kocanın Karısını Te’dîbi”, *Ekev Akademi Dergisi*, Yıl: 18 sayı: 59 (Bahar 2014), s. 362.

“kuvvet manasından dolayı, güç ve kuvvet sahibi her erkeğe رَجُلٌ رَجِيْلٌ “recülün recîlün” dendiği gibi; güç ve kuvvet sahibi her kadına da امْرَأَةٌ رَجِيْلَةٌ “imre’etün recületün” denir.¹²⁶

Ayrıca bu vasıf benzerliğinden dolayı teşbîhen söylenen رجال sözünün¹²⁷ cinler için kullanılmasının diğer bir sebebi de cinlerin رجال suretinde temessülüdür.¹²⁸ Zaten Kur’ân-ı Kerim’de geçen رجال lafzı sadece yürüeyebilen insanlardan erkek olanlar için değil, aynı zamanda melekler¹²⁹ ve peygamberler¹³⁰ için de kullanılmıştır. Hatta bu lafzın رجل “recül” şeklindeki kipi, مَثَلًا رَجُلًا فِيهِ شُرَكَاءُ مُتَشَاكِسُونَ وَرَجُلًا سَلَامًا لِرَجُلٍ هَلْ يَسْتَوِيَانِ مَثَلًا “İşte şimdi Allah bir temsil daha getiriyor: İki adam var, bunlardan birincisi, birbirine rakip, birbiriyle hep çekişen ortakların emrinde, diğeri ise sadece bir adamın emrinde çalışıyor. Bu ikisinin durumu hiçbir olur mu”¹³¹ ayetinde olduğu gibi, hem müşrikleriveya şeytani¹³² hem müminleri, hem de–temsilen– Allah Teâlâ’nın Zâtı’nı ifade etmiştir.¹³³

Mamafih insanlar gibi ruh, şuur ve irade sahibi olup aynı lafızlarla ifade edilen cinler, ibadetle de mükellef tutulmuşlardı.¹³⁴ Bu sebeple onlara peygamber gönderilmiş olmalıdır. Ancak “cinlere peygamber gönderildiği noktasında İslâm âlimleri arasında ittifak bulunmasına rağmen bu peygamberlerin insan veya cin türünden oluşu hususunda görüş ayrılıkları vardır.”¹³⁵ Surenin nüzul sebebini incelerken de değineceğimiz gibi; Efendimiz (s.a.s.) onlara da tebliğ de bulunmuştur. Dolayısıyla efendimiz (s.a.s.) hem insanların hem de cinlerin peygamberi olarak رسول الثقلين “Resulü’s-Sakaleyn” vasfını taşımaktadır.

Cinler mutlakgaybı bilmemekle beraber¹³⁶ meleklerden haber sızdırabildikleri için, insanların bilemediği bazı hususları bilmiş olabilirler. Fakat duydukları haberlere birçok yalan eklerlerdi. Ancak Efendimiz (s.a.s.)’in nübüvvetiyle birlikte bu güçleri sona ermiştir.¹³⁷ Daha sonraki dönemlerde, medyumlarla işbirliği içinde vermiş oldukları bilgiler ise uzun süre yaşamaları sebebiyle sahip oldukları üstün bir tecrübe gücünden kaynaklanan bir durumdur.¹³⁸

İslam inancına göre cinler yiyip içen,¹³⁹ evlenip çoğalan, ölen ve hattainsanlarla ilişki kurabilen¹⁴⁰ değişik mekânlarda yaşayabilen¹⁴¹ ve yılan, kedi, köpek ve inek gibi canlıların

¹²⁵ Râzî, Fahrüddin Ebu Abdillâh Muhammed İbn Ömer İbn Hasan İbn Hüseyin, *Mefâtihi’l-Ğayb*, Dârü İhyâi’t-Türâsi’l-Arabî, Beyrut, III. Baskı, 1420 (h), XXX, 668.

¹²⁶ Ebü’l-Ferec el-Cevzî, Cemalüddin Abdurrahman İbn Ali İbn Muhammed, *Nüzhetü’l-A’yüni’n-Nezâir fi İlmî’l-Vücûhi ve’n-Nezâir*, (tah. Muhammed Abdülkerim Kazım er-Râzî), Müessesetü’r-Risâle, III. Baskı, Beyrut, 1987, s. 326.

¹²⁷ İbn Âşûr, Muhammed Tahir b. Muhammed b. Muhammed Tâhir, *et-Tahrîrü’l-Ma’nâ’s-Sadîd ve Tenvîrü’l-Akli’l-Cedîd min Tefsiri’l-Kitâbi’l-Mecîd*, Dârü’t-Tunusiyye, Tunus, 1984, XXIX, 225.

¹²⁸ Elmalılı, *Hak Dini Kur’ân Dili*, VIII, s. 5395.

¹²⁹ A’râf, 7/46 (Bkz. Ebü’l-Ferec el-Cevzî, *Nüzhetü’l-A’yün*, s. 327 ve Dâmeğânî, Ebu Abdillâh Hüseyin b. Muhammed, *el-Vücûh ve’n-Nezâir li Elfâzi Kitâbi’l-Lâhi’l-Azîz*, (tah. Arabî Abdülhamid Ali), Dârü’l-Kütübi’l-İlmiyye, Beyrut, I. Baskı, 2003, s. 240)

¹³⁰ Yusuf, 12/109 (Bkz. Ebü’l-Ferec el-Cevzî, *Nüzhetü’l-A’yün*, s. 326 ve Dâmeğânî, *el-Vücûh ve’n-Nezâir*, s. 240)

¹³¹ Zümer, 39/29.

¹³² Ebü’l-Ferec el-Cevzî, *Nüzhetü’l-A’yün*, s. 331.

¹³³ Ebü’l-Ferec el-Cevzî, *Nüzhetü’l-A’yün*, s. 328.

¹³⁴ Zâriyât, 51/56.

¹³⁵ Kılavuz, *DİA*, “cin” maddesi, VIII, s. 9.

¹³⁶ Sebe, 34/14.

¹³⁷ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, I/274.

¹³⁸ Bkz. Şiblî, Ebu Abdillâh Muhammed b. Abdillâh, *Âkâmü’l-Mercân fi Ahkâmi’l-Cân*, (tah. İbrahim Muhammed el-Cemel), Mektebetü’l-Kur’ân, Kahire, ty.

¹³⁹ Müslim, *Salât*, 150 ve Şiblî, *Âkâmü’l-Mercân*, s. 54.

¹⁴⁰ Rahman, 55/56.

¹⁴¹ Ebu Dâvud, *Tahâre*, 29.

suretine girerek¹⁴² görülebilen varlıklardır.¹⁴³ Mu'tezile âlimleri ise, "latif cisimlerden oluşmaları sebebiyle cinlerin fiilengörülemeyeceğini, ancak görülmelerinin teorikolarak imkânsız olmadığını kabul etmişlerdir."¹⁴⁴ Cinlerin varlığıyla ilgili değişik görüşler ileri süren kalam âlimlerine göre;

"Cinlerin varlığı sadece vahiy yoluyla bilinip ispat edilebilir. Akıl da, duyu organlarının verilerine dayanan pozitif bilimler de cinlerin varlığı veya yokluğu konusunda bir şey ileri süremezler. Çünkü cinler gözlem ve deneye dayanan pozitif bilimlerin ilgi alanı dışında kalan fizikötesi varlıklardır. Hiçbir etki altında kalmadan düşünebilen insan aklı, cinlerin varlığını imkânsız görmez. Aklın caiz ve mümkün gördüğü cinlerin mevcudiyeti, tartışma götürmeyecek şekilde Kur'ân'la sabit olduğundan cinleri inkâr edenlerin küfrüne hükmedilir."¹⁴⁵

7. Cin Sûresi ve Cinlerin Varlığı

Cinlerin mahiyetinin ne olduğunu anlamamız için cin suresini bilhassa esbâb-ı nüzul yönünden incelemek gerektiğine inanıyoruz. Çünkü müşrik Araplar, cinleri üstün güç ve meziyetlere sahip olarak görüp ilahlaştırıyor ve Allah'a ortak koşuyorlardı. Allah Teâlâ ise onların bu sapkınlıklarını ortaya koymak üzere cinlerin mahiyetini bu surede ortaya koymaktadır. Bu sebeple sureyi esbâb-ı nüzul yönünden ve klasik bir usulle inceleyecek ve konuya ışık tutmaya çalışacağız.

A. Sûrenin İsmi

Sûre adını ilk âyette geçen ve konusu olan cinlerden almış olup Kâfirûn, İhlas, Felak ve Nâs sureleriyle birlikte "kul" ifadesi ile başlayan beş sureden biridir. Bu sebeple de bu beş sure; قُلُوبُ "Kalâkil" diye isimlendirilmektedirler.¹⁴⁶ Sure hadis¹⁴⁷ ve tefsir¹⁴⁸ kitaplarında سورة الجن "Sûretü'l-Cin" olarak kaydedilmiştir.

Cinleri önemseyen herkesin gönlünde büyük bir tesir bırakan; küfrü kötileyen, imanı güzel gösteren ve sözlerini tafsilatlı bir şekilde vermesi sebebiyle bu sureye الجن "el-Cinn" adı verilmiştir.¹⁴⁹

Allah Teâlâ, kullarına lütuf olarak Kur'ân'daki bazı sureleri, dikkatleri pozitivist ve determinist anlayışlara karşı varlığın sadece maddî ve görünen nesnelere ibaret olmadığını

¹⁴²Hâkim, *el-Müstedrek ala's-Sahihayn*, II, 456, (Hadis No: 3702); Beyhakî, *el-Esmâ ve's-Sıfât*, II, 264, (Hadis No: 827); Müttakî el-Hindî, *Kenzü'l-Ummâl*, VI, 143 (Hadis No: 15178); İbn Ebi'd-Dünya, *Hevâtîfi'l-Cinân*, 126, (Hadis No: 156) ve Şiblî, *Âkâmü'l-Mercân*, s. 45.

¹⁴³ İmam Şafii'nin görülemezler dediği rivayet edilmişse de onların aslî suretinde normal insan gözüyle görülemezliklerinden olmalarındandır. Yoksa yukarıda naklettiğimiz hadis-i şerife göre cinler temessül ederek görünürler. (Bkz. Şiblî, *Âkâmü'l-Mercân*, s. 171 ve Elmalılı, *Hak Dini Kur'ân Dili*, s. 5395)

¹⁴⁴ Kılavuz, *DİA*, "cin" maddesi, VIII, s. 8-10.

¹⁴⁵ Kılavuz, *İslam İnançında Cin*, s. 30-31.

¹⁴⁶ M. Ali Duran, *Sûre İsimleri Açısından Kur'ân'ın Anlaşılması*, SA. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri ABD Tefsir Bilim Dalı, (Basılmamış Doktora Tezi), Sakarya, 2012, s. 99.

¹⁴⁷ Tirmizî, *Ebvâbü Tefsiri'l-Kur'ân*, 3323; Hâkim, *el-Müstedrek*, (*Kitâbü't-Tefsîr*), 3857.

¹⁴⁸ Taberî, Muhammed İbn Cerîr, *Câmiu'l-Beyân fi Te'vîli'l-Kur'ân*, (tah. Ahmed Muhammed Şakir), Müessesetü'r-Risâle, I. Baskı, 2000, XXIII, 647; Sa'lebî, Ebu İshak Ahmed b. Muhammed, *el-Keşf ve'l-Beyân an Tefsiri'l-Kur'ân*, (tah. Ebu Muhammed İbn Âşûr), Dârü İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, Beyrut, I. Baskı, 2002, X, 49; İbn 'Atiyye el-Endülüsî, Ebu Muhammed Abdülhakk b. Ğâlib, *el-Muharrarü'l-Vecîz fi Tefsiri'l-Kitâbi'l-Azîz*, (tah. Abdüsselam Abdüşşafi Muhammed), Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, I. Baskı, 1422 (h), V, 378; Kurtûbî, Ebu Abdillâh Muhammed İbn Muhammed İbn Ebibekir, *el-Câmi' li Ahkâmi'l-Kur'ân*, (tah. Ahmed el-Berdûnî ve İbrahim Etfiyişi), Dârü'l-Kütübi'l-Mısriyye, Kahire II. Baskı, 1964, XIX, 1; Ebu Hayyân, Muhammed İbn Yusuf el-Endülüsî, *el-Bahrü'l-Mühîd*, (tah. Adil Ahmed Abdulmevcud ve Ahmed en-Necûlî), Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 2010, III. Baskı, X, 290; Âlûsî, *Rûhu'l-Me'ânî*, XV, 91; İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve't-Tenvîr*, XXIX, 216.

¹⁴⁹ Kasımî, Muhammed Cemalüddin b. Muhammed, *Mehâsinü'l-Te'vil*, (tah. Muhammed Bâsil Uyûn es-Sûd), Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, I. Baskı, 1418 (h), IX, 328.

ortaya koyup manevî ve ruhanî âlemlerin mevcudiyetini ispat etmek üzere indirmiştir. Bu amaca hizmet için de bazı surelere meleklerle ve cinlere işaret eden isimler verilmiştir.¹⁵⁰ Ayrıca sureye; *قُلْ أُوحِيَ إِلَيَّ* “Kul Ühiye”,¹⁵¹ *قُلْ أُوحِيَ إِلَيْيْ* “Kul Ühiye İleyye”¹⁵² ve *سُورَةُ الْوَحْيِ* “Sûretü'l-Vahiy”¹⁵³ isimleri de verilmiştir.

B. Sûrenin Nüzûl Zamanı ve Yeri

Surenin nüzulüne sebep olan “cin kıssası”, “hicretten üç sene önce vuku bulmuştur. Bu sebeple bu surenin nüzulü hicretten üç sene öncedir. Zira İbn Hişam’ın verdiği bilgiye göre; Efendimiz (s.a.s.) Taif’ten döndüğünde Nahle’de¹⁵⁴ konaklamış ve gece yarısı da namaz kılmıştır. O sırada oradan geçmekte olan Nasîbîn¹⁵⁵ ehlinden bir gurup cin Efendimiz (s.a.s.)’in okuduğu Kur’ân’ı duyup dinlemişlerdir. Bu durum *وَإِذْ صَرَخْنَا إِلَيْكَ نَفَرًا مِّنَ الْجِنِّ يَسْتَمِعُونَ* “Hani Biz bir vakit cinlerden bir takımını Kur’ân dinlemeleri için sana göndermiştik. Kur’ân’ı işitip dinleyecek yere gelince birbirlerine: “Susun, dinleyin!” dediler. Okuma tamamlanınca kendi toplumlarına birer uyarıcı olarak döndüler”¹⁵⁶ ayetleriyle Efendimiz (s.a.s.)’e bildirilmiş ve *قُلْ أُوحِيَ إِلَيَّ أَنَّهُ اسْتَمَعَ نَفَرًا مِّنَ الْجِنِّ فَقَالُوا إِنَّا سَمِعْنَا قُرْآنًا عَجَبًا* De ki: Bana vahyolunduğuna göre bir cin cemaati Kur’ân’ı dinledikten sonra şöyle dediler: “Biz gerçekten, doğru yolu gösteren harikulade bir Kur’ân dinledik”¹⁵⁷ ayetleriyle de bu durumun başta müşrikler olmak üzere diğer insanlara bildirilmesi emredilmiştir.¹⁵⁸

İbn İshak da surenin Taif seferinden döndükten sonra nazil olduğu kanaatinde dir.¹⁵⁹ Âlûsî, “cin kıssası”nın hicretten üç sene önce olduğunu ifade etmekle beraber Vakidî’den şunları nakletmektedir: “Bu hadise nübüvvetin on birinci senesinde vuku bulmuştur. İbn Abbas ise Veda haccında buluş çağına yaklaşılmaktaydı. Bu sebeple “cin kıssası”nın altı defa gerçekleştiğini anlamış oldum.”¹⁶⁰

Surenin Mekkî olduğu hususunda bütün müfessirler ittifak içindedirler.¹⁶¹ Mushaf’taki sıralamada 72, nüzul sırasına göre ise 39. sure olup, Yâ Sîn suresinden önce, A’râf suresinden sonra nazil olmuştur.¹⁶²

Şimdi de suredeki ayet gruplarının nüzul sebeplerini inceleyelim:

¹⁵⁰ Duran, *Sûre İsimleri Açısından Kur’ân’ın Anlaşılması*, s. 317.

¹⁵¹ Bikâî, İbrahim İbn Ömer İbn Hasan er-Ribât İbn Ali İbn Ebibekir, *Mesâidü'n-Nazar li'l-İşrâfi alâ Mekâsidi'n-Nazar (el-Maksadü'l-Esmâ fî Mütâbakati İsmi Külli Suretin li'l-Müsemâmâ)*, Mektebetü'l-Mearif, Riyad, ty, III, 126 ve İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve't-Tenvîr*, XXIX, 216.

¹⁵² Âlûsî, *Rûhu'l-Me'ânî*, XV, 91

¹⁵³ Sehâvî mezkûr surenin yirminci ayetini verirken; *مِنَ سُورَةِ الْوَحْيِ* “Vahiy Suresinden” ifadesini kullanmaktadır. (Bkz. Sehâvî, Alemüddin Ali b. Muhammed, *Cemâlü'l-Kurrâ' ve Kemâlü'l-İkrâ'*, (tah. Mervan el-Atiyye ve Muhsin Harabe), Dârü'l-Me'mûn, Beyrut, I. Baskı, 1997, s. 270)

¹⁵⁴ Mekke’ye bir gece uzaklıktaki mesafede iki tane Nahle bulunmaktadır. Bunlardan kuzeyde olanına Nahletü’s-Şamiyye; güneyde olanına da Nahletü'l-Yemaniyye denir. (Bkz. İbn Hişam Ebu Muhammed Abdülmelik, *Sîretü'n-Nebeviyye*, (tah. Mustafa es-Sükâ, İbrahim el-Ebyârî ve Abdülhafız Şelbî), Dârü İbn Kesir, Beyrut, II. Baskı, 2005, s. 366)

¹⁵⁵ Burası Irak’taki Nusaybin değil; Yemen’deki Nasîbîn’dir. (Bkz. Âlûsî, *Rûhu'l-Me'ânî*, X, 93)

¹⁵⁶ Ahkâf, 46/29-32.

¹⁵⁷ Cin, 72/1-5.

¹⁵⁸ İbn Hişam, *Sîretü'n-Nebeviyye*, s. 366.

¹⁵⁹ İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve't-Tenvîr*, XXIX, 217.

¹⁶⁰ Âlûsî, *Rûhu'l-Me'ânî*, X, 93.

¹⁶¹ Ebü'l-Ferec el-Cevzî, *Zâdü'l-Mesîr fî İlmi't-Tefsîr*, (tah. Abdurrezzak el-Mehdî), Dârü'l-Kütübî'l-Arabî, Beyrut, I. Baskı, 1422 (h), IV, 346; Kurtübî, *el-Câmi' li Ahkâmi'l-Kur'ân*, XIX, 1 ve İbn ‘Atiyye el-Endülüsî, *el-Muharrarü'l-Vecîz*, V, 378.

¹⁶² İbn Şihâb ez-Zührî, Muhammed b. Müslim, *en-Nâsîh ve'l-Mensûh fi'l-Kur'âni'l-Kerim*, (tah. Mustafa Mahmud el-Ezherî), Dârü İbn Kayyim, Riyad, I. Baskı, 2008, s. 89 ve İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve't-Tenvîr*, XXIX, 217.

bir şeyler olmuş” dedi. Bu sebeple de; yeryüzüne yayılıp, vuku bulan hadise ile ilgili kendisine bilgi getirmelerini cinlere emretti. İlk gönderilen gurup da, Yemen’de Nasîbîn denilen bir yere mensup ve oranın ileri gelen eşrafından olan cinlerdendi. İblis de onları Yemen tarafındaki Tihame’ye gönderdi. Bu cinler Tihame’ye iki gecelik mesafedeki Nahle vadisine geldiklerinde, Efendimiz (s.a.s.)’i orada günün ilk (الغداة) namazında Kur’ân okurken buldular. Bunun üzerine susup dinlediler. Namaz bittikten sonra da, Kur’ân’a inanmış halde ve uyarmak üzere kavimlerine döndüler. Efendimiz (s.a.s.) de; *قُلْ أُوحِيَ إِلَيَّ أَنَّهُ اسْتَمَعَ نَفَرٌ مِّنَ الْجِنِّ* De ki; “bir cin cemaatinin Kur’ân’ı dinlediği bana vahyolundu”¹⁷⁰ ayeti nazil olmadan, cinlerin kendisine gönderildiğini bilmedi.”¹⁷¹

Ayrı bir rivayette Sehl İbn Abdullah şöyle anlatıyor: “Ad ülkesinin bir bölgesindeyim. Birden taşlara oyulmuş bir şehir gördüm. Ortasında da tavanları ve kapıları taşlardan oyulmuş bir saray vardı ve cinler oraya sığınmışlardı. Oraya itibar görerek girdim. Karşıma güçlü yapılı, Ka’be’ye doğru namaz kılan ve üzerinde yünden yeni bir cübbe olan bir ihtiyar çıktı. O kadar yeni bir cübbe idi ki, cübbesinin yeniliğine şaşıtığım kadar ihtiyarın iriliğine şaşmadım. Selâm verdim, selâmımı aldı ve: “Ey Sehl, bedenler elbiseleri eskitmez. Elbiseleri eskiten günahların kokusu ve haram yiyeceklerdir. Bu üzerimde gördüğün cübbe yedi yüz senedir üzerimdedir. Bu cübbe üzerimdeyken Meryem oğlu Hz. İsa (a.s.) ve Hz. Muhammed (s.a.s.)’e kavuştum ve iman ettim” dedi. Ben ona; “sen kimsin?” diye sorduğumda; “Haklarında *قُلْ أُوحِيَ إِلَيَّ أَنَّهُ اسْتَمَعَ نَفَرٌ مِّنَ الْجِنِّ*” De ki: “Bana şu hakikat vahyolunmuştur ki cinlerden bir zümre benim Kur’ân okuyuşumu dinlemiş”¹⁷² ayet-i kerimesinin nazil olduğu kimselerdenim” diye cevap verdi.¹⁷³

2. Katade ve bir gurup müfessirin görüşüne göre; Efendimiz (s.a.s.)’e, cinlere Kur’ân okusun ve onları uyarsın diye emredildi.¹⁷⁴

Müslim’in Amir’den rivayetinde o şöyle diyor: Alkame’ye sordum: “İbn Mes’ud, cinn gecesinde Efendimiz (s.a.s.) ile birlikte miydi?” Alkame dedi ki: Ben de İbn Mes’ud’a; “cinn gecesi sizden herhangi biri Resulullah (s.a.s.) ile birlikte miydi?” diye sormuştum, “hayır” deyip şöyle devam etti: “Fakat bir gece Resulullah (s.a.s.) ile birlikteydik. Onu kaybettik; dere tepe demeden bütün yerlerde ve yollarda O’nu arayıp durduk. Bulamayınca da: “ya cinler kaçırdı, ya da gizlice öldürüldü” dedik ve o güne kadar geçirdiğimiz en kötü geceyi geçirdik. Sabah olunca baktık ki O (s.a.s.) Hıra tarafından geliyor. Biz: “Ey Allah’ın elçisi, seni kaybettik, aradık ve seni bulamayınca en kötü gecemizi geçirdik” dedik. Bunun üzerine O (s.a.s.) bize; “bana cinlerin davetçisi geldi, beni çağırdı. Ben de onunla beraber gittim ve onlara Kur’ân okudum” buyurdu. Bizi götürüp izlerini ve ateşlerinin izlerini gösterdi. Ondan yiyecek istemişler. O (s.a.s.) de; “üzerine Allah’ın ismi anılmış olan ve elde edebileceğiniz her kemik size etten daha bol olarak gıdadır. Her hayvan pisliği de sizin hayvanlarınızın gıdasıdır” buyurmuş. Ondan sonra Efendimiz (s.a.s.): “Bu ikisi (kemik ve hayvan pisliği) ile istinca etmeyiniz, zira o ikisi kardeşlerinizin yiyeceğidir”¹⁷⁵ buyurdu.

3. Bir gurup müfessire göre de bu ayetlerin sebebi nüzulü; ne Efendimiz (s.a.s.)’e cinlere Kur’ân okuması hususunda bir emir ne de Kur’ân dinlemek üzere cinlerin gönderilmesidir. Bu tür rivayetlerin çok dışında “Efendimiz (s.a.s.), Ebu Tâlib’in vefatından sonra Mekkelilerden ümidini kesince, İslam’a davet etmek ve belki yardımlarını sağlamak üzere Taif’e gitmek üzere çıktı. Nahle vadisinde sabah namazını kılarken Kur’ân okudu. Bu

¹⁷⁰ Cin, 72/1.

¹⁷¹ Taberî, *Câmiu’l-Beyân*, XXIII, 648.

¹⁷² Cin, 72/1.

¹⁷³ Ebü’l-Ferec el-Cevzî, *Sıfatü’s-Safve*, (tah. Ahmed İbn Ali), Dârü’l-Hadis, Kahire, 2000, II, 535.

¹⁷⁴ Ebü’l-Ferec el-Cevzî, *Zâdü’l-Mesîr*, IV, 112.

¹⁷⁵ Müslim, *Salât*, 150.

esnada Nusaybin'in eşrafından olan bir gurup cin oradan geçerken Kur'ân'ı duyup dinlediler" rivayetidir.

"Bu ve birinci maddedeki sebep-i nüzule göre Efendimiz (s.a.s.) cinlerin geldiklerinden haberdar olmamış ve onları görmemiştir. Ancak ikinci maddedeki sebep-i nüzule göre Efendimiz (s.a.s.) onların gediklerinden haberdar olmuştur."¹⁷⁶

4. En önemli sebep; Efendimiz (s.a.s.)'in evrensel mesajının cinleri de kapsadığının vurgulanması; *وَجَعَلُوا لِلَّهِ شُرَكَاءَ الْجِنَّ وَخَلَقَهُمْ وَخَرَقُوا لَهُ بَنِينَ وَبَنَاتٍ بِغَيْرِ عِلْمٍ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يُصِفُونَ* ifadesiyle bu hakikatin tüm Mekkelilere duyurulması; onların duyup gördükleri birçok mucizeye rağmen gösterdikleri inatlarına mukabil cinlerin, hemen iman etmeleri; daha sonra kendi kavimlerini İslâm'a davet ederek kendi imanlarını ilan etmelerive bu hususların "senetü'l-hüzün" süreciyle artan ıstıraplara karşın, hem Efendimiz (s.a.s.) hem de mü'minlerin kalplerine bir inşirah ve teselli olmasıdır.

5. "Böyle iken tuttular, cinleri Allah'a şerik yaptılar; hâlbuki bunları da O yaratmıştır. Bundan başka O'na birtakım oğullar ve kızlar yakıştırdılar. Ne dediklerini bildikleri yok! O, müşriklerin Kendisine isnad ettikleri bu gibi nitelendirmelerden münezzehtir, yücedir"¹⁷⁷ ayetinde de ifade edildiği gibi; câhiliye Arapları cinleri Allah Teâlâ'ya ortak yapmışlardı. İşte surenin nüzul sebeplerinden bir tanesi de onların bu sapık akidelerinin düzeltilmesi gayesidir.

D. Rivayetlerin Değerlendirilmesi

İslam âlimleri, İbn Mes'ud (r.a.) ile İbn Abbas (r.a.)'tan nakledilen bu rivayetleri iki ayrı hadise olarak değerlendirmektedirler.¹⁷⁸

Birincisi–ki İbn Abbas (r.a.)'tan da rivayet edilmiş olan– Efendimiz (s.a.s.)'in Nahle'de Kur'ân okurken cinlerin onun yanına gelmesi ve Kur'ân'ı duyduktan sonra da birbirlerine "susun!" diyerek Kur'ân dinlemeleri hadisesidir. İbn Abbas (r.a.)'a göre bu hadiseden sonra Cin suresinin ilk ayetleri,¹⁷⁹ İbn Mes'ud (r.a.)'a göre de Ahkâf suresinin 29. ayeti nazil olmuştur.¹⁸⁰

Bu rivayetlere göre Efendimiz (s.a.s.), bu seferde cinlerin kendisine geldiğini hissetmemiştir. Onlar Kur'ân'ı dinlemiş ve kavimlerine dönmüşlerdir. Ancak bundan sonra cin heyetleri dalga dalga Efendimiz (s.a.s.)'e gelmişlerdir.¹⁸¹ Nitekim Âlûsî gelen bu heyetlerin sayısının altı olduğunu bildirmektedir.¹⁸²

İkincisi ise, İbn Mes'ud (r.a.)'ın "cin gecesinde Resulullah (s.a.s.)'in yanında değildim, onun izini kaybetmiştik, her tarafı aradığımız halde bulamadık, sabah olduğunda da Hıra tarafından geldi ve bize *قَدْ هَبْتُ مَعَهُ وَقَرَأْتُ عَلَيْهِمُ الْقُرْآنَ* cinlerin sorumlusu bana geldi. Ben de onlara Kur'ân okumak üzere onunla beraber gittim" dedi ve onların ve ateşlerinin izlerini bize göstermek üzere de bizi götürdü. Onlar Efendimiz (s.a.s.)'den yiyecek istemişler. O da (s.a.s.) üzerine Allah Teâlâ'nın adının anıldığı her kemiği kendilerine ve deve pisliklerini de hayvanlarına yiyecek olarak tesbit ettiğini söyledi. Bu sebeple de bize; "bu iki şey ile istinca etmeyiniz. Zira bunlar kardeşlerinizin yiyecekleridir" dediği rivayettir."¹⁸³

¹⁷⁶Ebü'l-Ferec el-Cevzî, *Zâdü'l-Mesîr*, IV, 113.

¹⁷⁷En'âm, 6/100.

¹⁷⁸ Beyhakî, *Delâilü'n-Nübüvve ve Ma'rifetü Ahvali Sâhibi'ş-Şeria*, Dârü'l-Kütübü'l-İlmiyye, Beyrut, I. Baskı, 1988, II, 227.

¹⁷⁹Buhârî, *Tefsir*, 4921.

¹⁸⁰ Beyhakî, *Delâilü'n-Nübüvve*, II, 228.

¹⁸¹ İbn Kesir, Ebü'l-Fidâ İsmail İbn Ömer, *Tefsirü'l-Kur'âni'l-Azîm*, (tah. Sâmî İbn Muhammed Sellâme), Dârü't-Tayyibe, II. Baskı, 1999, VII, 295.

¹⁸² Âlûsî, *Rûhu'l-Me'ânî*, X, 93.

¹⁸³ Müslim, *Salât*, 150 ve Nesâî, *Tefsir*, 11559

siyercilerin beyanına göre İbn Abbas, Müslümanlara uygulanan boykot yıllarında doğmuştur ki bu olaya tanık olması mümkün değildir”¹⁹¹ şeklinde İbn Abbas (r.a.)’ın rivayetine itirazlar yapılmışsa da, bunun hadis âlimleri indinde kayda değer bir yeri yoktur. Zira bütün âlimlere göre; “sahabenin sahabeyi atlaması bir kusur teşkil etmez, “sahabe mürsel”i sahihtir ve hükmüyle bil ittifak amel edilir. Hatta İmam Şafî’ye göre, bazı şartlar dâhilinde, “tabîlerin mürsel”iyle bile amel edilir.”¹⁹²

Ayrıca İbn Mes’ud (r.a.)’ın rivayet ettiği hadisenin iki hadise olduğu anlaşılmaktadır.¹⁹³ Zira hadiselerin birincisi; bi’setin ilk yıllarında, İbn Mes’ud’un “cin gecesinde Resulullah (s.a.s.)’in yanında değildim, onun izini kaybetmiştik, her tarafı aradığımız halde bulamadık, sabah olduğunda da Hıra tarafından geldi ve bize *فَدَهَبْتُ هَاهُ وَقَرَأْتُ عَلَيْهِمُ الْقُرْآنَ* “cinlerin davetçisi bana geldi. Ben de onunla gidip onlara Kur’ân okudum” dedi” dediği hadisedir.¹⁹⁴ Diğerisi ise, yine İbn Mes’ud’un “Resulullah (s.a.s.) Mekke’de, bizden bir gurup sahabe ile beraber iken; “Sizden birisi benimle kalsın! Fakat kalbinde zerre kadar hıyanet bulunan kalmasın!” dedi. Bende içinde su olduğunu zannettiğim bir kap alıp Efendimiz (s.a.s.) ile çıktım. Mekke’nin yukarılarına geldiğimizde toplanan siyahî adamlar gördüm. Efendimiz (s.a.s.) burada benim önüme bir çizgi çizerek; “dönüp sana gelinceye kadar burada dur!” dedi. Orada kaldığımda Efendimiz (s.a.s.)’in onlarla gittiğini ve onların da O’na doğru hareketlendiklerini gördüm. Efendimiz (s.a.s.) gece boyu onlarla sohbet etti. Şafak vakti yanıma dönünce de; “hâlâ burada duruyor musun?” dedi. Ben de; “Ya Resulallah siz bana; “ben sana dönünceye kadar burada dur” demediniz mi?” dedim. Sonra da bana; “yanında abdest alınacak bir şey var mı?” dedi. “Evet” dedim ve kabı açtım. Bir de ne göreyim? Su diye hurma şerbeti getirmişim. Ben de; “Ya Resulallah, su zannıyla aldığım kabın içinde hurma şerbeti varmış” dedim. Bunun üzerine Efendimiz (s.a.s.); “hurma güzeldir ve şerbeti de temizdir” dedi ve onunla abdest aldı. Namaza kalktığı zaman onlardan iki adam gelip “Ya Resulallah! Namazımızı sizin imamlığınızda kılmaktan hoşlanıyoruz” dediler. Efendimiz (s.a.s.) de onları arkasında saf tutturdu ve bize namaz kıldırıldı. Namazdan sonra; “Ya Resulallah bunlar kimdir?” diye sorduğumda bana; “bunlar aralarındaki bir hadiseden dolayı hakemliğim için bana gelen ve benden yiyecek isteyen Nasîbîn cinlerindedirler. Ben de onlara yiyecek sağladım” dedi. Ben “Ya Resulallah yanında onlara verebildiğin bir yiyecek var mıydı?” diye sorduğumda bana; “kemikleri ve hayvan dışkılarını onlara yiyecek olarak tesbit ettim. Çünkü buldukları kemiklerde (kendileri için) et ve buldukları dışkılarda da (hayvanları için) arpa bulurlar” dedi. Efendimiz (s.a.s.) bundan sonra; kemik ve hayvan dışkısıyla temizlenmeyi yasakladı”¹⁹⁵ dediği hadisedir. Hatta bazı âlimler meşhur olan “cin hadisesi”nin altı defa gerçekleştiğini bildirmektedirler.¹⁹⁶

Tirmizî gibi bazı hadis âlimlerimiz; bu hadisin ravîlerinden Ebu Zeyd için “bu bilinmeyen/tanınmayan biri olduğu ve bir tek bu hadisle bilindiği için; hadis zayıftır”¹⁹⁷ ifadesini kullanmışsa da; İbn Arabî, Tirmizî’nin şerhinde; “Ebu Zeyd; Amr İbn Hureys’in azatlısıdır. Ondan Râşid İbn Keysân ve Ebu Ravk rivayet etmişlerdir. Bu da onu tanınmamışlıktan çıkarır. (Ebu Zeyd künyesi ile bilinen bu adamın) ismi ise bilinmemektedir. Mümkündür ki Tirmizî; onun için “ismi bilinmemektedir” demiş olsun” açıklamasında

¹⁹¹ Kasım Şulul, *İlk Kaynaklara Göre Hz. Peygamber Devri Kronolojisi*, İstanbul, İnsan Yayınları, III. Baskı, 2011, s. 349.

¹⁹² İsmail Lütfi Çakan, *Hadis Usulü*, İFAV Yayınları, İstanbul, 1991, s. 133.

¹⁹³ Ebu Hayyân, *el-Bahrü’l-Mühîd*, VIII, 340 ve Aynî Bedrüddin, Ebu Muhammed Mahmud b. Ahmed, *Umdetü’l-Kârî Şerhu Sahîhi’l-Buhârî*, Dârü İhyâi’t-Türâsi’l-Arabî, Beyrut, ty, III, 180.

¹⁹⁴ Müslim, *Salât*, 150 ve Nesâî, *Tefsir*, 11559.

¹⁹⁵ Hâkim, *el-Müstedrek*, II, 547 (Hadis No: 3858); Aynî, *Umdetü’l-Kârî*, III, 180 ve Beyhakî, *Delâilü’n-Nübüvve*, II, 230.

¹⁹⁶ Bkz. Âlûsî, *Ruhu’l-Me’ânî*, X, 94.

¹⁹⁷ Aynî, *Umdetü’l-Kârî*, III, 180.

bulunmaktadır.¹⁹⁸ Bazı farklı lafızlarla bu hadisi nakleden Hâkim ise “bu hadis, birçok kişinin indinde sahihtir” ifadesini kullanmıştır.¹⁹⁹ Kaldı ki; bu hadis sadece bu senetle değil; daha başka değişik senetlerle de rivayet edilmiştir.²⁰⁰

Bununla beraber hurma şerbeti ile abdest alınması hususu fakihler arasında tartışmalara vesile olmuş, bu sebeple de bu hadis makbul sayılmamıştır. Ancak hadisenin daha Mekke döneminde vuku bulduğu göz önünde bulundurulursa bunun çok yadırganacak bir durum olmadığı açıkça görülür. Zira Aynî'nin de ifade ettiği gibi; “Efendimiz (s.a.s.) bu dönemde su bulamayınca hurma şerbetiyle abdest almış, ancak daha sonra bu durum, Medenî olduğu itirazsız kabul edilen طَيِّبًا صَعِيدًا صَعِيدًا طَيِّبًا”²⁰¹ su bulamadığınız zaman teyemmüm edin”²⁰² ayetiyle nesh edilmiştir.”²⁰²

İbn Mes'ud'un rivayetlerinin iki ayrı defa gerçekleştiği anlaşıldıktan sonra; Mekke'de vuku bulan bu hadiselerle Taif seferi esnasında vuku bulan hâdise arasında herhangi bir alaka olmadığı görülmektedir. Zira tefsirlerde de bu hadiselerin iki ayrı hadise olduğu rivayet edilmekte; (Taif dönüşü) Nahle'de Kur'ân dinleyen cinlerin Tihame'deki Nasibîn cinleri olduğu ve Mekke'de gelen cinlerin ise Ninova'daki Nüsaybîn cinleri olduğu kaydedilmektedir.²⁰³

Allah Teâlâ, وَإِذَا صَرَقْنَا إِلَيْكَ نَفَرًا مِّنَ الْجِنِّ يَسْتَمِعُونَ الْقُرْآنَ، Hani Biz bir vakit cinlerden bir takımını Kur'ân dinlemeleri için sana göndermiştik”²⁰⁴ ayetiyle, Kureyş müşriklerini kınayıp inanan cinleri övmektedir. Ahkâf ve Cin surelerindeki bu ayetlerin sebep-i nüzulünün cinlerin Efendimiz (s.a.s.)'e gelerek onu dinlemeleri hususunda ittifak vardır. Ancak cinlerin gelme sebepleri hususunda ihtilaf vardır. Şöyle ki;

1. Efendimiz (s.a.s.)'in “evrensel mesajının cinleri de aldığı vurgulanması, bunun sahabe efendilerimize duyurulması, “Senetü'l-hüzün” süreciyle artan ıstıraplara karşın, hem Efendimiz (s.a.s.) hem de mü'minlerin kalplerine bir inşirah ve teselli olması gayesiyle cinler gönderilmiş ve bu durum وَإِذَا صَرَقْنَا إِلَيْكَ نَفَرًا مِّنَ الْجِنِّ “hane Biz bir vakit cinlerden bir takımını Kur'ân dinlemeleri için sana göndermiştik”²⁰⁵ ayetiyle bildirilmiştir.

2. Cinler, gökyüzünde belli yerlerde oturup meleklerden duydukları haberlere, bire on katarak insî dostlarına getiriyorlardı. Efendimiz (s.a.s.) gönderilince de; gökler korunmaya alındı ve oraya çıkmak isteyen cinlere ateşten toplar atılmaya başlandı. Taif'liler bu durumu görünce kölelerini azâd edip mallarını serbest bıraktılar. Bunun üzerine Abdüylel onlara dedi ki; “size yazıklar olsun mallarımızı bırakmayın da yıldız bilgilerine bakın! Eğer o yıldızları yerinde görürseniz bilin ki, gök ehli helak olmamışlardır. Bu durum ancak İbn Ebi Kebşe'den²⁰⁶ kaynaklanıyor. Yıldızları yerlerinde sağlamca durduğunu görünce; cin ve şeytanlar korkarak, durum hakkında bilgi edinmek üzere İblis'e başvurdular. O da dedi ki: “Koklamam için bana, dünyanın her yerinden birer avuç toprak getirin!” Bu topraklar kendisine getirilince de bütün bu toprakları kokladı ve “adamınız Mekke'de” dedi ve bir cin gurubunu oraya gönderdi.²⁰⁷

¹⁹⁸ Bkz. Aynî, *Umdetü'l-Kârî*, III, 180.

¹⁹⁹ Hâkim, *el-Müstedrek*, II, 547 (Hadis No: 3858)

²⁰⁰ Beyhakî, *Delâilü'n-Nübüvve*, II, 230. Hatta bu hadis için on dört değişik senet bulunduğu söylenmiştir. (Bkz. Aynî, *Umdetü'l-Kârî*, III, 180)

²⁰¹ Nisa, 4/43.

²⁰² Aynî, *Umdetü'l-Kârî*, III, 180

²⁰³ Ebu Hayyân el-Endülüsî, *el-Bahrü'l-Mühîd*, VIII, 340.

²⁰⁴ Ahkâf, 46/29.

²⁰⁵ Ahkâf, 46/29.

²⁰⁶ Efendimiz (s.a.s.) kastedilmektedir.

²⁰⁷ Mâverdi, *en-Nüket ve'l-Uyûn*, VI, 107-108.

3. Peygamberimiz (s.a.s.) gönderilince bütün putlar yüzüstü düştüler. Bunu gören İblis, yeryüzünde bir şeyler olduğunu anladı. Bu sebeple de; neler olduğunu anlamak için askerlerini yeryüzüne gönderdi.²⁰⁸

4. Efendimiz (s.a.s.) cinlere Kur'ân okumakla emr olunmuş ve bu sebeple cinler ona gönderilmiştir. İbn Mes'ud (r.a.)'ten gelen rivayette olduğu gibi; O (s.a.s.) de, Kur'ân okumak üzere onlarla diyalog kurmuş ve onları uyarmıştır.²⁰⁹

5. Bazı müfessirlere göre de; Efendimiz (s.a.s.) Taif'ten dönüş yolunda namaz kılariken, herhangi bir sebebe bağlı olmaksızın, oradan geçmekte olan cinler, okunan Kur'ân'ı dinlemişler ve Allah Teâlâ'da bu durumu efendimiz (s.a.s.)'e bildirmiştir.²¹⁰

E. 6 ve 7. Âyetlerin Nüzûl Sebepleri

وَأَنذَرْتَهُ كَانَ رَجَالًا مِّنَ الْإِنسِ يَعُودُونَ بِرَجَالٍ مِّنَ الْجِنِّ فَرَادُوهُمْ رَهَقًا يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كَلَّمْتُمْ أَن لَّن يَبْعَثَ اللَّهُ أَحَدًا

“Meğer bir kısım insanlar cinlerden bazılarına sığınp, böylece onları daha da azgın hale getirmişler! Onlar da, sizin zannettiğiniz gibi, Allah'ın ölen hiçbir kimseyi diriltmeyeceğini zannetmişler.”²¹¹

Cahiliye döneminde Araplardan bir kimse sefere çıkıp dışarıda geceleme durumunda kaldığında, oradaki cinleri kastederek; “sabahlayıncaya kadar, ayak takımının şerrinden bu vadinin efendisine sığınıyorum” deyip emniyet içinde yatacağına inanıyordu. Ancak sığınılan şeyler sadece cinler değildi. Cahiliye dönemindeki Araplar, bazen meleklerle de; “Allah'ın kızları” sıfatını yakıştıarak sığınıyorlardı.

Ayrıca bazı insanlar da Hz. İsa (a.s.), Hz. Meryem (r.a.) ve Hz. Üzeyir (a.s.) gibi, Allah Teâlâ katında kadri yüce olan insanlara sığınıyorlardı. Melekler ve bu değerli zatların yanında sığınılan cinler de Müslüman oldukları halde; sığınan insanlar hâlâ bu şirklerine devam ediyorlar ve bu durumun da farkında değillerdi. Bu durumun vahametini bildirmek üzere **أُولَئِكَ الَّذِينَ يَدْعُونَ يَبْتَغُونَ إِلَىٰ رَبِّهِمُ الْوَسِيلَةَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ وَيَرْجُونَ رَحْمَتَهُ وَيَخَافُونَ عَذَابَهُ إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ كَانَ مَحْذُورًا** Onların tanrılaştırıp yalvardıkları kimseler; “ne yaparsam O'na daha yakın olabilirim?” diye Rablerine vesile ararlar. O'nun rahmetini arar, azabından korkarlar. Çünkü Rabbinin azabı gerçekten korkunçtur²¹² ayeti nazil olmuştur.²¹³

Kurdum İbn Ebi's-Sâib el-Ensârî şöyle anlatıyor: “Bir ihtiyacımızdan dolayı babamla birlikte Medine-i Münevvere'ye doğru yola çıktık. Efendimiz (s.a.s.) bu sıralarda Mekke'de henüz anılıyordu. Geceleme için bir çobanın yanında konakladık. Gece yarılanınca, bir kurt geldi ve bir kuzuyu kaptı. Çoban hemen yerinden fırlayıp şöyle bağırdı: “Ey bu vadinin idarecisi ben senin komşunum” dedi. Bunun üzerine göremediğimiz biri şöyle bağırdı: “Ey Serhan, onu gönder!” Bir de baktık ki; kurdun kaptığı kuzu döndü ve üzerinde hiçbir ısırık izi olmaksızın koyunlara karıştı. Bunun üzerine Allah Teâlâ Mekke'de Resulü (s.a.s.)'e **وَأَنذَرْتَهُ كَانَ رَجَالًا مِّنَ الْإِنسِ يَعُودُونَ بِرَجَالٍ مِّنَ الْجِنِّ فَرَادُوهُمْ رَهَقًا** ayetini indirdi.”²¹⁴

İbn Sa'd, Benî Temîm'den olan Ebu Racâ el-Utâridî'nin şöyle dediğini naklediyor: “Resulüllah (s.a.s.)'e nübüvvet verildiğinde; ona gitmek üzere yola çıktık. Yolda bir ovaya

²⁰⁸ Mâtürîdî Ebu Mansur, Muhammed İbn Muhammed İbn Mahmud, *Te'vilâtü Ehli's-Sünne*, (tah. Mecdî Baslûm), Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut, I. Baskı, 2005, X, 238.

²⁰⁹ Mâverdi, *en-Nüket ve'l-Uyûn*, VI, 108.

²¹⁰ Mâverdi, *en-Nüket ve'l-Uyûn*, VI, 108.

²¹¹ Cin 72/6-7.

²¹² İsrâ, 17/57.

²¹³ Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, XVII, 472-474.

²¹⁴ Ebü'l-Ferec el-Cevzî, *Zâdü'l-Mesîr*, IV, 347; Süyûtî, *Lübâbü'n-Nükûl fî Esbâbi'n-Nüzul*, Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut, ty, s. 203; Sa'lebî, *el-Keşf ve'l-Beyân*, X, 51 ve Kurtûbî, *el-Câmi' li Ahkâmi'l-Kur'ân*, X, 19.

geldik. Biz böyle yerlerde gecelediğimiz vakit, bizim büyüğümüz şöyle derdi: “Biz bu gece, cinlerden bu vadinin azizine sığınırız.” Biz de bu âdet üzere öyle dedik. Bize denildi ki: “Bu adamın (Hz. Muhammed (s.a.s.)’in) yolu, Allah’ın yegâne ilâh, Muhammed’in de O’nun Resulü olduğuna şahadet etmektir. Kim bunu ikrar ederse canı ve malı emniyette olur. Dönüp geldik ve İslâm’a girdik. Ben öyle sanıyorum ki فَرَادُوهُمْ مِنَ الْجِنَّ بِرَجَالٍ مِنَ الْإِنْسِ يَعُوذُونَ بِرَجَالٍ مِنَ الْجِنَّ فَرَادُوهُمْ رَهَقًا”²¹⁵ ayetini, ben ve arkadaşlarım hakkında nazil olmuştur.”

Harâitî, Said İbn Cübeyr’den rivayetle, Benî Temîm’den Rafî’ İbn Umeyr adında birisi, nasıl Müslüman olduğunu şöyle anlatmış: “Bir gece kumluk bir arazide yürüyordum. Uyukum geldi, hayvanımdan indim, onu ihtirdim ve uyudum. Uyumadan önce de şöyle diyerek istiaze ettim: “Cinlerden bu vadinin büyüğüne sığındım.” Rüyada, elindeki mızrağı devemin gırtlığına saplamak isteyen bir adam gördüm. Korkuyla uyanıp sağa sola baktım, bir şey göremedim. “Herhalde bir rüyaydı” dedim ve yine uyudum. Aynı şeyi görerek tekrar uyandım. Baktım ki devem sarsılıyor. Bir de öbür tarafa döndüm ki ne göreyim rüyada gördüğüm genç adam, elinde bir mızrak var, bir ihtiyar da elinden tutmuş harbesini deveme saplamasını engelliyor. Onlar böyle mücadele ederlerken birden üç yaban öküzü görüldü. İhtiyar bu gence; “bu insan komşumun devesinin fidyesi olarak şu yaban öküzlerinden dilediğini al” dedi. Genç kalktı, içlerinden bir öküzü aldı ve ayrılıp gitti. Sonra o ihtiyar bana dönerek; “Ey adam, bundan sonra bir vadide konaklayıp da korktuğunda; “bu vadinin korkularından Muhammed’in Rabbine sığındım!” de! Cinlerden birine sığınma. Artık cinlerin işi batıl olmuştur” dedi. Ben; “bu Muhammed de kim?” dedim. “Bir Arap peygamberdir; ne doğuludur, ne batılıdır. Pazartesi günü peygamber olarak gönderildi” dedi. Ben; “yeri neresidir?” diye sordum, “hürmalık Yesrib’dir” dedi. Sabah olurken hayvanıma bindim, hızlı bir sürüşle Medine’ye vardım. Efendimiz (s.a.s.) beni görünce, ben ona herhangi bir şey anlatmadan, O (s.a.s.) başıma gelenleri bana anlattı ve beni İslâm’a davet etti, ben de Müslüman oldum.” Saîd b. Cübeyr dedi ki; “Allah Teâlâ’nın, hakkında مِنَ الْإِنْسِ Doğrusu insanlardan bazı kimseler, cinlerden bir takım kimselere sığınarlardı da onların azgınlıklarını artırırlardı” ayetini indirdiği kişinin o olduğunu biliyorduk.²¹⁶

Görüldüğü gibi cahiliye döneminde insanlar; mahlûkatın şerrinden ve onlardan gelebilecek zararlardan, Allah Teâlâ’nın dışında cinlere, meleklerle ve bazı insanlara sığınıyorlardı. Allah Teâlâ bu ayetlerde bu sığınmanın şirk olduğunu ve günahları arttırdığını bildirmiş, Felak ve Nas surelerindeki gibi sığınmanın kime olacağını ve şeklini bildirmiştir.

F. 8-15. Âyetlerin Nüzûl Sebepleri

وَأَنذَرْنَا السَّمَاءَ فَوَجَدْنَاهَا حَرَسًا شَدِيدًا وَشُهُبًا نُنزِلُهَا نَقْعًا مِنْهَا مَقَاعِدَ لِلسَّمْعِ فَمَنْ يَسْمَعِ الْآنَ يَجِدْ لَهُ شِهَابًا رَصَدًا وَأَنذَرْنَا لَا نُدْرِي أَشْرٌ أُرِيدَ بِمَنْ فِي الْأَرْضِ أَمْ أَرَادَ بِهِمْ رَبُّهُمْ رَشَدًا وَأَنذَرْنَا مِنَ الصَّالِحِينَ وَمِنَّا ذُوْنُ لَيْلٍ كُنَّا طَرَائِقَ قِدْدُلًا وَظَنَنَّا أَنْ لَنْ نُعْجِزَ اللَّهُ فِي الْأَرْضِ وَلَنْ نُعْجِزَهُ هَرَبًا وَأَنذَرْنَا لَمَّا سَمِعْنَا الْإِهْلَى لَمَنَّا بِهِمْ مَنْ بُؤْمِنُ بِرَبِّهِ فَلَا يَخَافُ بَخْسًا وَلَا رَهَقًا وَأَنذَرْنَا مِنَ الْمُسْلِمِينَ وَمِنَّا الْقَاسِطُونَ فَمَنْ أَسْلَمَ فَأُولَئِكَ تَحَرَّوْا رَشَدًا وَأَمَّا الْقَاسِطُونَ فَكَانُوا لِجَهَنَّمَ حَطَبًا

“Biz göğe çıkmak istedik: Bir de ne görelim: orası sert ve kuvvetli bekçiler, şihablar, alevler, (roket gibi mermiler)le dolu! Önceleri biz göğün bazı yerlerinde oturup dinleme merkezleri edinirdik. Ama şimdi kim dinlemeye kalkışırsa, derhal kendini gözetleyip izleyen bir alevle karşılaşıyor. Doğrusu, iyi anlayamadık: Yerde oturanlara fenalık mı irade edildi, yoksa Rab’leri onlar hakkında hayır ve hidâyet mi diledi, bilemiyoruz. Bizden iyi kimseler olduğu gibi, iyi olmayanlar da var. Biz türlü türlü yollar tutmuşuz. Şunu da anladık ki, biz yerde Allah’ın iradesine karşı koyamayacağımız gibi, kaçmaya teşebbüs etmekle de O’nun elinden yakamızı

²¹⁵Süyûtî, *Lübâbü’n-Nükûl*, s. 204.

²¹⁶Süyûtî, *Lübâbü’n-Nükûl*, s. 203-204.

kurtaramayız. Biz hidâyet Rehberini dinleyince onu tasdik ettik. Kim Rabbine iman ederse, ne hakkının eksik verilmesinden, ne de gadre uğramaktan asla endişesi kalmaz. Bizden Allah'a itaat edenlerin yanında, hak yoldan sapan kâfirler de var. Allah'a itaat ve teslimiyet gösterenler, doğru yolu arayanlardır. Hak yoldan sapanlar ise, cehennem odunu olurlar.”²¹⁷

Burada cinlerin söyledikleri bitti. Aşağıdaki ayetler de Mekke kâfirlerine hitaben indirilmiştir.

G. 16 ve 17. Âyetlerin Nüzûl Sebebi

وَأَنْ لَّوِ اسْتَقَامُوا عَلَى الطَّرِيقَةِ لَأَسْقَيْنَهُمْ مَاءً غَدَقًا * لِنَقِّنَهُمْ فِيهِ وَمَنْ يُعْرِضْ عَنْ ذِكْرِ بَيِّنَاتِنَا عَدَاً صَعَدًا

“Eğer Allah yolunda dosdoğru yürüselerdi, onlara bol yağmur verirdik. Bu nimetimiz onları imtihan etmek içindir. Kim Rabbini hatırlamaktan yüz çevirirse Allah onu gittikçe artan bir azaba sokar.”²¹⁸

Mukatil Mukatil, Eger Allah yolunda dosdoğru yürüselerdi, onlara bol yağmur verirdik” ayetinin, yedi sene süren kuraklık yıllarında, Kureyş kâfirleri hakkında nazil olduğunu söyler.²¹⁹

H. 18. Âyetin Nüzûl Sebepleri

وَأَنَّ الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا

“Şüphesiz ki mescidler Allah’ındır. Öyleyse sakın Allah’tan başka hiçbir tanrıya dua ve ibadet etmeyin!”²²⁰

1. İbn Abbas (r.a.)’tan gelen rivayete göre, cinler Efendimiz (s.a.s.)’e gelerek; “Ya Resulallah! Sizinle beraber namaz kılmak için bize izin ver” dediler. Bunun üzerine وَأَنَّ الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا “Şüphesiz ki mescidler Allah’ındır (secdeler O’na mahsustur) Öyleyse sakın Allah’tan başka hiçbir tanrıya dua ve ibadet etmeyin” âyeti nazil oldu.²²¹

2. Kureyş Ka’be’yi zorla işgal edip Efendimiz (s.a.s.)’e; “her yer Allah’ındır. Nerede namaz kıların kıl” dediklerinde وَأَنَّ الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا “Şüphesiz ki mescidler Allah’ındır (secdeler O’na mahsustur) Öyleyse sakın Allah’tan başka hiçbir tanrıya dua ve ibadet etmeyin” ayetinin nazil olduğu bildirilmiştir.

3. Said b. Cübeyr (r.a.)’tan gelen bir rivayete göre; cinler Efendimiz (s.a.s.)’e gelerek; “Ya Resulallah! Sizinle beraber namaz kılmak için bize izin ver”²²² ya da “Ya Resulallah! Size olan uzaklığımızdan dolayı, Sizinle beraber nasıl namaz kılabiliriz?” dediler. Bunun üzerine وَأَنَّ الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا “Şüphesiz ki mescidler Allah’ındır (secdeler O’na mahsustur) Öyleyse sakın Allah’tan başka hiçbir tanrıya dua ve ibadet etmeyin” âyeti nazil oldu.²²³ Efendimiz (s.a.s.) de onlara; “namaz kılın ama insanların arasına karışmayın” dedi.²²⁴ Bu ayet, bir manasıyla onları muhatab alıyor ve onlara her nerede namaz kılarlarsa kılınlar; namazlarının makbul olduğunu ifade ediyordu.

²¹⁷Cin, 72/8-15.

²¹⁸Cin, 72/16-17.

²¹⁹Süyûtî, *Lübâbü'n-Nükûl*, s.204.

²²⁰Cin, 72/18.

²²¹Süyûtî, *Lübâbü'n-Nükûl*, s. 204.

²²²Süyûtî, *Lübâbü'n-Nükûl*, s. 204.

²²³ İbn ‘Atiyye el-Endelusi, *el-Müharraru'l-Veciz*, V, 383; Ebu Hayyân el-Endelusi, *el-Bahrü'l-Mühit*, X, 301; Taberî, *Câmiu'l-Beyân*, XXIX, 73; Süyûtî, *Lübâbü'n-Nükûl*, s. 204.

²²⁴İbn Kesir, *Tefsirü'l-Kur’âni'l-Azîm*, VIII, 256.

I. 19. Âyetin Nüzûl Sebepleri

وَأَنذَهُ لَمَّا قَامَ عَبْدُ اللَّهِ يَدْعُوهُ كَادُوا يَكُونُونَ عَلَيْهِ لِبَدًا

“Allah’ın has kulu, Allah’a ibadete kalkınca, başına öyle bir üşüştüler ki nerdeyse birbirlerini çiğneyeceklerdi.”²²⁵

1. İbn Abbas (r.a.)’tan gelen bir rivayete göre; bu ayette ifade edilenler; cinlerin kavimlerine söyledikleri şeylerdir. Zira onlar, Efendimiz (s.a.s.)’i namaz kılarken görmüşler; ashabının da O’nun namazı gibi namaz kıldıklarını ve secdesi gibi secde ettiklerini müşahade etmişlerdir. Ashabının O’na olan itaatinden hayrete düşüp bu durumu كَادُوا يَدْعُوهُ كَادُوا يَكُونُونَ عَلَيْهِ لِبَدًا Allah’ın has kulu, Allah’a ibadete kalkınca, başına öyle bir üşüştüler ki nerdeyse birbirlerini çiğneyeceklerdi” ayetinde ifade edildiği şekliyle kavimlerine ifade etmişlerdir.²²⁶

2. Zübeyir İbn Avvam (r.a.)’tan rivayet edilen bir haberde; “cinler Efendimiz (s.a.s.)’i Kur’ân okurken duyduklarında, O’na (s.a.s.) yaklaşmak ve etrafında toplanmak için nerede ise birbirlerinin üstüne binmişler ve hırsla dinlemeye koyulmuşlar.”²²⁷

Ebü’l-Ferec İbnü’l- Cevzî’ye göre bu ayet dört ayrı durumu ifade etmektedir:²²⁸

1. Allah Teâlâ bu ayette cinlerin durumunu anlatıyor. Zira yukarıda da ifade edildiği gibi cinler, Efendimiz (s.a.s.)’i Kur’ân okurken duymuşlar, etrafında toplanmak gayesiyle birbirlerinin üstüne binecek şekilde izdiham oluşturmuşlardır. Bu görüşü İbn Abbas (r.a.) ifade etmiştir.

2. Bu ifadeler, cinlerin ashabı tarif etmek için kavimlerine söyledikleri sözlerdir. Cinler, Efendimiz (s.a.s.)’i namaz kılarken gördüklerinde, sahabe efendilerimizi rükû ve secdelerde sanki O’nun (s.a.s.) üzerine düşeceklermiş gibi değerlendirmiş ve kavimlerine onları böyle tavsif etmişlerdir. Bu görüşü Said b. Cübeyr (r.a.), İbn Abbas (r.a.)’tan rivayet etmiştir.

3. Bu ayet, Efendimiz (s.a.s.)’in tebliğine engel olmak için cinler ve insanların, izdihamlı bir şekilde birleşerek karşı çıktıklarını ifade ediyor. Bu görüşü Katade ve İbn Zeyd ifade etmişlerdir.

4. Bu ayet, İslam daveti esnasında, Allah’ın nurunu söndürmek isteyen müşriklerin, Efendimiz (s.a.s.)’in aleyhinde bulunarak saldırdıklarını anlatmaktadır. Zaten bu ayetten hemen sonra gelen ayet bu durumu ispatlamaktadır. Zira Allah Teâlâ, müşriklerin düşmanlıkta, muhalefette, yalanlamada ve eziyet vermede birleşmelerine karşın Efendimiz (s.a.s.)’e; “Ben de ki: “Ben yalnız Rabbime yalvarır, O’na kulluk ederim. Hiçbir şeyi O’na ortak saymam” dedi. Müfessirler arasında en çok kabul gören görüş bu görüştür.²²⁹

J. 20-23 Âyetlerinin Nüzûl Sebepleri

قُلْ إِنَّمَا أَدْعُوا رَبِّي وَلَا أُشْرِكُ بِهِ أَحَدًا قُلْ إِنِّي لَا أَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَلَا رَشَدًا قُلْ إِنِّي لَنْ يُجِيرَنِي مِنَ اللَّهِ أَحَدٌ وَلَنْ أَجِدَ مِنْ دُونِهِ مُلْتَحَدًا * إِلَّا بَلَاغًا لِلَّهِ وَرِسَالَاتِهِ وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَإِنَّ لَهُ نَارَ جَهَنَّمَ خَالِدًا فِيهَا أَبَدًا

“De ki: “Ben yalnız Rabbime yalvarır, hiçbir şeyi O’na ortak koşmam. Benim size ne zarar vermeye ne de en büyük fayda olan hidâyete ulaştırmaya gücüm yeter. Allah’ın cezasından beni hiç kimse kurtaramaz. Benim O’nun dışında sığınacak yerim yoktur.

²²⁵ Cin, 72/19.

²²⁶ Tirmizî, *Ebvâbü’t-Tefsiri’l-Kur’ân*, 3323.

²²⁷ İbn Kesir, *Tefsirü’l-Kur’âni’l-Azîm*, VIII, 244.

²²⁸ Ebü’l-Ferec İbn Cevzî, *Zâdü’l-Mesîr*, IV, 349-350 ve İbn Kesir, *Tefsirü’l-Kur’âni’l-Azîm*, VIII, 245.

²²⁹ Taberi, *Câmiu’l-Beyân*, XII, 273 ve İbn Kesir, *Tefsirü’l-Kur’âni’l-Azîm*, VIII, 245.

Vazifemsadece Allah'ın mesajlarını tebliğ etmektir. Kim Allah'a ve Elçisine isyan ederse, ona cehennem ateşi vardır, hem de ebedî kalmak üzere oraya girecektir.”²³⁰

1. Mekke kâfirleri Hz. Peygamber (s.a.s.)'e; “Sen öyle büyük bir iş getirdin ki benzeri duyulmamıştır. Vazgeç, dön bu işten” dediler. Bunun üzerine * *قُلْ إِنَّمَا أَدْعُوا رَبِّي وَلَا أُشْرِكُ بِهِ أَحَدًا* * “Sen de ki: Ben yalnız Rabbime yalvarır, O'na kulluk ederim. Hiçbir şeyi O'na ortak saymam. De ki: “Benim size ne zarar vermeye ve ne de en büyük fayda olan hidâyete ulaştırmaya gücüm yeter”²³¹ ayetleri nazil oldu.²³²

2. Cinlerin eşrafından ve tâbîleri çok olan bir cin; “Muhammed, Allah'ın kendisini koruması altına almasını istiyor. Onu ben korumam altına alıyorum” ya da “Muhammed Allah'tan ücret karşılığında bu peygamberliği yapmaktadır. O'nun yerine ben ücretini vereyim” dediğinde Allah Teâlâ *قُلْ إِنِّي لَنْ يُجِيرَنِي مِنَ اللَّهِ أَحَدٌ وَلَنْ أَجِدَ مِنْ دُونِهِ مُلْتَحَدًا* * *إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ تَعَالَى* “De ki: “Allah'ın cezasından beni hiçbir kimse kurtaramaz. Benim O'nun dışında sığınacak yerim de yoktur. Benim vazifem sadece Allah'ın mesajlarını tebliğ etmektir” ayetlerini indirdi.²³³

K. 24-27 Âyetlerinin Nüzûl Sebepleri

حَتَّىٰ إِذَا رَأَوْا مَا يُوعَدُونَ فَسَيَعْلَمُونَ مَنْ أَضْعَفُ نَاصِرًا وَأَقَلُّ عَدَدًا *قُلْ إِنْ أَدْرَىٰ أَقْرَبٌ مَا تُوعَدُونَ أَمْ يَجْعَلُ لَهُ رَبِّي أَمَدًا* * *عَالِمُ الْغَيْبِ فَلَا يُظْهِرُ عَلَىٰ غَيْبِهِ أَحَدًا* * *إِلَّا مَنْ أَرْتَضَىٰ مِنْ رَسُولٍ فَابْتِئَهُ يَسْأَلُكَ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ رَصَدًا*

“Kendilerine vaad olunan azabı gördüklerinde, kimin yardımcılarının daha zayıf ve daha az olduğunu anlayacaklardır. De ki: “O sizin tehdit edildiğiniz azap yakın mıdır yoksa Rabbim onun için bir süre mi belirler bilmiyorum.” O gaybı bilir ve bildiklerini kimseye açmaz. Ancak bildirmeyi dilediği bir elçiye bildirir. Bu durumda o elçisinin önüne ve arkasına gözetleyiciler yerleştirir.”²³⁴

1. Nadr İbn Haris; *حَتَّىٰ إِذَا رَأَوْا مَا يُوعَدُونَ فَسَيَعْلَمُونَ مَنْ أَضْعَفُ نَاصِرًا وَأَقَلُّ عَدَدًا* “Kendilerine vaad olunan azabı veya kıyamet saatini gördüklerinde, kimin yardımcılarının daha zayıf, kimin askerlerinin daha az olduğunu, işte o zaman anlayacaklardır” ayetini işittiğinde; “Ey Muhammed, şu bizi tehdit ettiğin şey ne zaman olacak?” demiş, bunun üzerine Allah Teâlâ; *قُلْ* *عَالِمُ الْغَيْبِ فَلَا يُظْهِرُ عَلَىٰ غَيْبِهِ أَحَدًا* * *إِلَّا مَنْ أَرْتَضَىٰ مِنْ رَسُولٍ فَابْتِئَهُ يَسْأَلُكَ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ رَصَدًا* Ey Resulüm! De ki: “O sizin tehdit edildiğiniz azap yakın mıdır, yoksa Rabbim onun için bir süre mi belirler, kesin bilmiyorum.” ayeti kerimesini indirmiştir.²³⁵

2. İbn Abbas (r.a.)'tan gelen rivayete göre; *قَالَتْ فَابْتِئَهُ يَسْأَلُكَ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ رَصَدًا* “Çünkü O, (mesajı korumak için peygamberlerinin) önüne ve arkasına gözetleyiciler yerleştirir” ayetinde yer alan *رَصَدًا* kavramı, Efendimiz (s.a.s.)'i kâhinlerden ve şeytanlardan muhafaza etmekle vazifelendirilmiş “gözetleyici ve koruyucu melekler” demektir.²³⁶ Zeccac'ın ifadesine göre bu meleklerin görevleri; şeytanların gelen vahyi dinleyip müdahale etmelerini engellemektir.

Sûrenin Temel Konuları

Cin, sûrenin ismi olduğu gibi muhtevasıdır da. Çünkü bu sûrede cinlerin Kur'ân dinlemeleri ve sonrakendi kavimlerine dönmeleri hadisesi açıklanmaktadır.²³⁷ Sûrenin baş tarafında cinlerden Kur'ân dinleyip iman edenlerin bazı açıklamaları, ikinci kısmında Kur'ân

²³⁰ Cin, 72/20-23.

²³¹ Cin, 72/20-21.

²³² Ebü'l-Ferec İbn Cevzî, *Zâdü'l-Mesîr*, IV, 349-350.

²³³ Süyûtî, *Lübâbü'n-Nükûl*, s. 204.

²³⁴ Cin, 72/24-27.

²³⁵ Râzî Fahrüddin, *Mefâtihi'l-Ğayb*, XXX, 628.

²³⁶ İbn Kesir, *Tefsîrü'l-Kur'âni'l-Azîm*, VIII, 247.

²³⁷ Mevdudî, Ebü'l-A'lâ, *Tefhîmü'l-Kur'ân*, (trc. Muhammed Han Kayanî, Yusuf Karaca, Nazife Şişman, İsmailBosnalı, Ali Ünal ve Hamdi Aktaş), İnsan Yayınları, II. Baskı, İstanbul, 1996, VI, 439.

vahyinin kesinliğivurgulanır.²³⁸ Ayrıca surede Allah Teâlâ'nın “cin” diye bilinen farklı kullarının da var oldukları, bunların da saîd ve şakî olmak üzere guruplarının buldukları, Efendimiz (s.a.s.)'in davetinin kendilerine de ulaştığı, kendilerinin Kur'ân'ı anladıkları, Allah'ın azametini bildikleri ve O'nu, ortağı olmaktan münezzeh tuttukları, daha önce gök bilgilerine ulaşabildikleri, ancak Peygamber Efendimiz (s.a.s.)'den sonra bundan menedildikleri, bunlara ibadet edip sığınarak kehânet ve gayb bilgisine ulaşmaya çalışmanın batıl yollar olduğu bildirilmiştir.²³⁹

Sonuç

Melek, cin ve şeytan gibi fizik ötesi yani ruhanî mahlûkların varlığını duyularımızla idrak edemeyip fizik ve tabiat kanunlarıyla açıklayamazsak da onlar vardılar. İslam öncesi inanç ve kültürlerde de, şu veya bu şekilde varlıkları biliniyor ve inanılıyordu.

Mikrop veya ışınlar, cin kavramının anlam yelpazesine içindedirler. Bu sebeple de mikrop ve ışınlar cin olarak değerlendirilebilirler. Ancak bu yelpazenin içindeki varlıklar birbirlerinden farklıdır. Bu kavramı, varlıkları somut olarak ispatlanmış varlıklara teşmil edip var oldukları ispatlanamayan veya henüz ispatlanamamış diğer varlıkları da yok saymak uygun değildir. Zira Efendimiz (s.a.s.)'in ifadesiyle cinlerin çok çeşitleri vardılar.

Kitap ve Sünnet'in mutlak olarak ifade ettikleri “cinler”; ateşten yaratılmış, çeşitli suretlerde temessül eden, erkeklik ve dişilikleri bulunan, üreyebilen, yiyen içen, idrak, şuur ve irade sahibi olup sorumluluk taşıyan varlıklardır. İdrak ve şuur sahibi olmaları sebebiyle cinler de insanlar gibi ruh sahibidirler. Zira şuurun sebebi ruhtur. Yani ruh sahibi olmayan varlıkların şuurundan bahsetmek mümkün değildir. Yani şuur ruhun bir tezahürüdür.

İdrak ve şuur sahibi olmaları sebebiyle kendilerine de peygamberler gönderilmiş, dolayısıyla iman ve amelle mükellef tutulan, dünyada yaşayan, insanlar gibi ağırlık sahibi olup çok güçlü ve hızlı hareket edebilen, insanların vücutlarına nüfuz ederek vesvese verebilen, ancak yine de gaybı bilemeyen varlıklardır.

Cin suresinin delaletiyle Efendimiz (s.a.s.) insanlarla birlikte kendilerine de tebliğde bulunmuş ve “Resulü's-Sakaleyn” vasfıyla gönderilen en son peygamber olmuştur.

Cinlerin varlığı sadece vahiy yoluyla bilinip ispat edilebildiği için akıl da bunu imkânsız görmez. Mevcudiyetleri tartışma götürmeyecek şekilde Kur'ân'la sabit olduğundan cinleri inkâr edenlerin küfrüne hükmedilir. Mu'tezile âlimleri ise, cinlerin basit cisimlerden ibaret olduğunu kabul etmişlerdir.

KAYNAKÇA

Abdülbaki, Muhammed Fuad, *el-Mu'cemü'l-Müfehres li Elfâzi'l-Kur'âni'l-Kerim*, Dârü'l-Hadîs, Kahire, I. Baskı, 1996, “c-n-n” maddesi.

Âlûsî, Ebü'l-Fadl Şihabüddin Mahmud, *Rûhu'l-Me'ânî fî Trfsiri'l-Kur'âni'l-Azîm ve's-Seb'i'l-Mesânî*, (tah. Ali Abdülbari Atiyye), Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye, III. Baskı, Beyrut, 2009.

Ateş, Süleyman, *İnsan ve İnanüstü*, (Ruh, Melek, Cin, İnsan), Yeni Ufuklar Neşriyat, III. Baskı, İstanbul, 1995.

Aynî, Bedrüddin Ebu Muhammed Mahmud b. Ahmed, *Umdetü'l-Kâri Şerhu Sahîhi'l-Buhârî*, Dârü İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, Beyrut, ty.

²³⁸ Suat Yıldırım, *Kur'ân-ı Hakîm ve Açıklamalı Meâli*, Işık yayınları, İstanbul, 2005, s. 571.

²³⁹ İbn Âşûr, *et-Tahrîr ve't-Tenvîr*, XXIX, 217.

- Beyhakî, Ebu Bekir Ahmed İbn Hasan, *Delâilü'n-Nübüvve ve Ma'rifetü Ahvali Sâhibi's-Seria*, Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut, I. Baskı, 1988.
- Beyhakî, *eEsmâ ve's-Sifât*, (tah. Abdullah b. Muhammed el-Hâşidî), Mektebetü's-Süvâdî, Cidde, I. Baskı, 1993.
- Bezzâr, Ebubekir Ahmed b. Amr b. Abdilhalık, *Müsnedü'l-Bezzâr*, (tah. Mahfuzurrahman Zeynüllah, Adil b. Sa'd ve Sabri Abdülhalık), Mektebetü'l-Ulûmi ve'l-Hikem, Medinetü'l-Münevvere, I. Baskı, 1988-2009.
- Bikâî, İbrahim İbn Ömer İbn Hasan er-Ribât İbn Ali İbn Ebibekir, *Mesâ'idü'n-Nazar li'l-İşrâfi alâ Mekâsidi'n-Nazar (el-Maksadü'l-Esmâ fî Mütabakati İsmi Külli Suretin li'l-Müsemmâ)*, Mektebetü'l-Meârif, Riyad, ty.
- Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail, *el-Câmi'u's-Sahîh*, (tah. Muhammed Züheyr b. Nasır), Dârü Tavku'n-Necât, I. Baskı, 1422 (h).
- Cevherî, Ebu Mansûr İsmail b. Hammad, *es-Sihâh Tâcü'l-Lügati ve Sihâhi'l-Arabiyye*, (tah. Ahmed Abdulğafur Attar), Dârü'l-İlim, Beyrut, IV. Baskı, 1987, "c-n-n" maddesi.
- Çakan, İsmail Lütfi, *Hadis Usulü*, İFAV Yayınları, İstanbul, 1991.
- Çelebi, İlyas, "Kur'an'ı Kerîm'de İnsan-Cin Münasebeti", *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1995-1997, sayı 13-14-15.
- Dâmeğânî, Ebu Abdillâh Hüseyin b. Muhammed, *el-Vücûh ve'n-Nezâir li Elfâzi Kitâbi'l-Lâhi'l-Azîz*, (tah. Arabî Abdülhamid Ali), Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut, I. Baskı, 2003.
- Duran, M. Ali, *Sûre İsimleri Açısından Kur'an'ın Anlaşılması*, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri ABD Tefsir Bilim Dalı, (Basılmamış Doktora Tezi), Sakarya, 2012.
- Düzgün, Şaban Ali, "Dinsel ve Mitolojik Yönleriyle Cin ve Şeytan Algımız", *Kelam Araştırmaları Dergisi*, 2012, cilt X, sayı 2.
- Ebu Dâvud
- Ebu Hayyân, Muhammed İbn Yusuf el-Endülüsî, *el-Bahrü'l-Mühîd*, (tah. Adil Ahmed Abdulmevcud ve Ahmed en-Necûlî), Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye, III. Baskı, Beyrut, 2010.
- Ebü'l-Ferec el-Cevzî, Cemalüddin Abdurrahman İbn Ali İbn Muhammed, *Zâdü'l-Mesîr fî İlmi't-Tefsir*, (tah. Abdurrezzak el-Mehdî), Dârü'l-Kütübî'l-Arabî, Beyrut, I. Baskı, 1422 (h).
- Ebü'l-Ferec el-Cevzî, *Nüzhetü'l-A'yüni'n-Nevâzir fî İlmi'l-Vücûhi ve'n-Nezâir*, (tah. Muhammed Abdülkerim Kazım er-Râzî), Müessesetü'r-Risâle, III. Baskı, Beyrut, 1987.
- Ebü'l-Ferec el-Cevzî, *Sifatü's-Safve*, (tah. Ahmed İbn Ali), Dârü'l-Hadis, Kahire, 2000.
- Elmalılı, Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, Eser Neşriyat, 1979.
- Erbaş, Ali, *Melekler Âlemi, (İlahi Dinlerde Melek İnancı)*, BSR Yayın Gurubu (Nun), I. Baskı, İstanbul, 2012.
- Eşkar, Ömer Süleyman, *Âlemü'l-Cinni ve's-Şeyâtîn*, Mektebetü'l-Felah, Kuveyt, IV. Baskı, 1984.
- Fîrûzâbâdî, Mecdüddin Muhammed b. Yakup, *Besâiru Zevi't-Temyîz fî Letâifi'l-Kitâbi'l-Azîz*, (tah. Muhammed Ali en-Neccâr), Mektebetü'l-İlmiyye, Beyrut, ty.

- Hâkim en-Nîsâbûrî, Ebu Abdillâh Muhammed b. Abdillâh b. Muhammed, *el-Müstedrek ala's-Sahihayn*, (tah. Mustafa Abdülkadir Atâ), Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut, I. Baskı, 1990.
- Halil, Ebu Abdirrahman b. Ahmed, *Kitâbü'l-Ayn*, (tah. Mehdi el-Mahzûmî ve İbrahim es-Sâmîrâî), Mektebetü'l-Hilâl, ty.
- İbn 'Atiyye el-Endülüsî, Ebu Muhammed Abdülhakk b. Ğâlib, *el-Muharrarü'l-Vecîz fi Tefsiri'l-Kitâbi'l-Azîz*, (tah. Abdüsselam Abdüşşafi Muhammed), Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut, I. Baskı, 1422 (h).
- İbn Âşûr, Muhammed Tâhir İbn Muhammed İbn Muhammed Tâhir, *et-Tahrîr ve't-Tenvîr (et-Tahrîrü'l-Ma'nâ's-Sadîd ve Tenvîrü'l-Akli'l-Cedîd min Tefsiri'l-Kitâbi'l-Mecîd)*, Dârü't-Tunusiyye, Tunus, 1984.
- İbn Düreyd Ebubekir Muhammed b. Hasan el-Ezdî, *Cemheretü'l-Lüğa*, (tah. Remzi Münir Ba'İbekkî), Dârü'l-İlim, Beyrut, I. Baskı, 1987, "c-n-n" maddesi.
- İbn Ebi'd-Dünya, Ebubekir Abdullâh b. Muhammed, *Hevâtifi'l-Cinân*, (tah. Muhammed ez-Zağlî), el-Mektebetü'l-İslâmî, I. Bası, 1995.
- İbn Fâris, Ebü'l-Hasan Ahmed, *es-Sâhibî fi Fıkhî'l-Lüğati'l-Arabiyyeti ve Mesâilihâ ve Sünenü'l-Arabi fi Kelâmihâ*, yy, I. Baskı, 1997.
- İbn Hişâm, Ebu Muhammed Abdülmelik, *Sîretü'n-Nebeviyye*, (tah. Mustafa es-Sükâ, İbrahim el-Ebyârî ve Abdülhafîz Şelbî), Dârü İbn Kesir, Beyrut, II. Baskı, 2005.
- İbn Kesir, Ebü'l-Fidâ İsmail İbn Ömer, *Tefsirü'l-Kur'âni'l-Azîm*, (tah. Sâmi İbn Muhammed Sellâme), Dârü't-Tayyibe, II. Baskı, 1999.
- İbn Manzûr, Ebü'l-Fadl Cemalüddin Muhammed, *Lisânü'l-Arab*, Dâru Sadr, Beyrut, III. Baskı, 1414 (h), "c-n-n" maddesi.
- İbn Şihâb ez-Zührî, Muhammed b. Müslim, *en-Nâsîh ve'l-Mensûh fi'l-Kur'âni'l-Kerim*, (tah. Mustafa Mahmud el-Ezherî), Dârü İbn Kayyim, Riyad, I. Baskı, 2008.
- İsfehânî, er-Râğîb Ebü'l-Kasım Hüseyin b. Muhammed, *el-Müfredât fi Ğarîbi'l-Kur'ân*, (tah. Safvân Adnan ed-Davudî), Dârü'l-Kalem, Beyrut, I. Baskı, 1412 (h), "cin" maddesi.
- Kasımî, Muhammed Cemalüddin b. Muhammed, *Mehâsinü't-Te'vîl*, (tah. Muhammed Bâsil Uyûn es-Sûd), Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut, I. Baskı, 1418 (h).
- Katipoğlu, Bedri, *Din Psikolojisi Açısından Freud Psikanalizi ve Din*, (Musa ve Tek Tanrıcılık'tan naklen) yy, 1991.
- Kılavuz, A. Saim, *İslam İnançında Cin*, yy, ty
- Kılavuz, Ahmet Saim, *DİA*, "cin" maddesi, TDV Yayınları, Ankara, 1993.
- Kitâb-ı Mukaddes*, (Eski ve Yeni Ahit) İstanbul Matbaacılık A. Ş. İstanbul, 1969.
- Kurtûbî, Ebu Abdillâh Muhammed İbn Muhammed İbn Ebibekir, *el-Câmi' li Ahkâmi'l-Kur'ân*, (tah. Ahmed el-Berdûnî ve İbrahim Etfiyyîş), Dârü'l-Kütübî'l-Mısriyye, Kahire II. Baskı, 1964.
- Mâtürîdî, Ebu Mansur Muhammed İbn Muhammed İbn Mahmud, *Te'vilâtü Ehli's-Sünne*, (tah. Mecdî Baslûm), Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut, I. Baskı, 2005.
- Mâverdî, Ebü'l-Hasan Ali b. Muhammed, *en-Nüket ve'l-Uyûn*, (tah. es-Seyyid b. Abdilmaksud b. Abdirrahim), Dârü'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut, ty.

- Mevdûdî, Ebü'l-A'lâ, *Tefhîmü'l-Kur'an*, (trc. Muhammed Han Kayanî, Yusuf Karaca, Nazife Şişman, İsmail Bosnalı, Ali Ünal ve Hamdi Aktaş), İnsan Yayınları, II. Baskı, İstanbul, 1996.
- Münâvî, Muhammed Abdürrauf, *et-Tevkîf alâ Mühimmâti't-Te'ârîf*, Dârü'l-Fikir, (tah. Muhammed Rıdvan ed-Dâye), I. Baskı, yy, 1410.
- Müslim, Ebü'l-Hüseyin b. Haccâc b. Müslim, *el-Câmi'u's-Sahîh*, Dârü'l-Cîl, Beyrut, ty.
- Müttakî el-Hindî, Alâüddin Ali b. Hüsamüddin, *Kenzü'l-Ummâl fî Süneni'l-Akvâli ve'l-Ef'âl*, (tah. Bekrî Hayyânî ve Safvet es-Sükâ), Müessesetü'r-Risâle, V. Baskı, 1981.
- Müzeynî, Halid İbn Süleyman, *el-Muharrer fî Esbâbi'n-Nüzûl min Hilâli'l-Kütübi't-Tis'a*, Kahire, Dârü İbni'l-Cevzî, II. Baskı, 1429 (h).
- Nesâî, Nesâî, Ebû Abdırrahman Ahmed b. Şuayb b. Ali, *es-Sünenü'l-Kübrâ*, Müessesetü'r-Risâle, I. Baskı, Beyrut, 2001.
- Özakkaş, Tahir, *Ayhan Songar'ın Kayseri Konferansları*, Kayseri, 1995.
- Polat, Emannullah, *Kur'an-ı Kerim'e Göre Ruhî Hastalıklar*, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri ABD Tefsir Bilim Dalı, (Basılmamış Doktora Tezi), Sakarya, 2010.
- Polat, *Tin Suresi'nin Tefsiri ve Sûre Işığında Kutsal Zaman ve Mekân Mefhumu*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2001.
- Polat, "Kavvâmûn" İfadesi Çerçevesinde Kocanın Karısını Te'dîbi", *Ekev Akademi Dergisi*, Yıl: 18 sayı: 59 (Bahar 2014)
- Râzî Fahrüddin, Ebu Abdillah Muhammed b. Ömer İbn Hasan b. Hüseyin, *Mefâtihü'l-Ğayb*, Dârü İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, Beyrut, III. Baskı, 1420 (h).
- Reşîd Rızâ, Muhammed Reşîd b. Ali Rıza, *Tefsîrü'l-Menâr*, Mısır, 1990.
- Sa'lebî, Ebu İshak Ahmed b. Muhammed, *el-Keşf ve'l-Beyân an Tefsiri'l-Kur'an*, (tah. Ebu Muhammed İbn Âşûr), Dârü İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, Beyrut, I. Baskı, 2002.
- Se'âlibî, Ebu Mansûr Abdülmelik b. Muhammed, *Fikhü'l-Lüğa ve Sirru'l-Arabiyye*, (tah. Abdürrezzak el-Mehdî), Dârü İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, I. Baskı, 2002.
- Sehâvî, Alemüddin Ali b. Muhammed, *Cemâlü'l-Kurrâ' ve Kemâlü'l-İkrâ'*, (tah. Mervan el-Atiyye ve Muhsin Harabe), Dârü'l-Me'mûn, Beyrut, I. Baskı, 1997.
- Süyûtî Celâlüddîn, Abdurrahman b. Ebibekir, *Lübâbü'n-Nükûl fî Esbâbi'n-Nüzul*, Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, ty.
- Süyûtî, *el-Müzhir fî Ulûmi'l-Lüğati ve Envâ'ihâ*, (tah. Fuad Ali Mansûr), Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, I. Baskı, 1998.
- Süyûtî, *es-Sahîhu'l-Müntekâ min Lükati'l-Mercân fî Ahkâmi'l-Cân*, Mektebetü'r-Rüşd, Riyad, I. Baskı, 2004.
- Şahin, M. Süreyya, *DİA*, "cinn" maddesi, TDV Yayınları, Ankara, 1993.
- Şulul, Kasım, *İlk Kaynaklara Göre Hz. Peygamber Devri Kronolojisi*, İstanbul, İnsan Yayınları, III. Baskı, 2011.
- Watt, William Montgomery, *Modern Dünyada İslam Vahyi*, (çev. Mehmet S. Aydın), Hülbe Basım ve Yayın, Ankara, 1982.

- Taberânî, Ebü'l-Kasım Süleyman b. Ahmed b. Eyyub, *el-Mu'cemü'l-Kebîr*, (tah. Hamdi b. Abdilmecid es-Selefi), Mektebetü'l-Ulûmi ve'l-Hikem, II. Baskı, Musul, 1983.
- Taberî, Muhammed İbn Cerîr, *Câmiu'l-Beyân fî Te'vili'l-Kur'ân*, (tah. Ahmed Muhammed Şakir), Müessesetü'r-Risâle, I. Baskı, 2000.
- Tarhan, Nevzat, *İnanç Psikolojisi*, İstanbul, 2009.
- Tirmizî, Muhammed b. İsa b. Sevre b. Musa b. Dahhâk, *Sünenü't-Tirmizî*, (tah. Ahmed Muhammed Şakir, Muhammed Fuad Abdulbaki ve İbrahim Utve), Matba'atü Mustafa el-Bâbî el-Halebî, II. Baskı, Mısır, 1975.
- Westermarck, Edward Alexander, *İslam Medeniyetinde Puta Tapma Devrinden Arta Kalan ve Kalıntı Halinde Yaşayagelen İtikatlar*, (Cin Bölümü), Yeni Matbaa, Ankara, 1962.
- Yıldırım, Suat, *Kur'ân-ı Hakîm ve Açıklamalı Meâli*, Işık yayınları, İstanbul, 2005.
- Zebîdî, Muhammed b. Muhammed b. Abdirezzak, *Tâcü'l-Arûs min Cevâhiri'l-Kamus*, Dârü'l-Hidâye, ty, "i-n-s" maddesi.
- Zemahşerî, Ebü'l-Kasım Mahmud b. Amr b. Ahmed, *el-Keşşâf an Hakâiki Ğavâmidi't-Tenzil*, Dârü'l-Kütübi'l-Arabî, Beyrut, II. Baskı, 1407 (h).